

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
VIJEĆE/URED ZA ŽIVOT I OBITELJ

OSMIŠLJENA STAROST

*KATEHETSKI MATERIJAL ZA OSNAŽIVANJE STARIJIH OSOBA U ISPUNJAVANJU
POSLANJA U OBITELJI, CRKVI I DRUŠTVU*

Zagreb, 2021.

Urednik

Petar-Krešimir Hodžić, voditelj Ureda HBK za život i obitelj

Suradnici

Tomislav Čegir, Stjepan Lice, Aleksandra Lukavečki, preč. Josip Koprek, preč. Milivoj Koren, Zdenka Ninić Vozlić, doc. dr. sc. Irena Sever Globan, Marina Šturlić, dr. sc. fra Darko Tepert, Nives Tomić

Recenzenti

prof. dr. sc. Ivica Raguž
prof. dr. sc. Ana Štambuk

Lektura i korektura

Marijana Jakovljević, prof.

Uvodni tekstovi za razmatranje u katehezama, uz odobrenje nakladnika, preuzeti su i prilagođeni iz knjige *Sunce već zalazi. Duhovni priručnik za starije, Treći dan*, Hrvatski Leskovac, 2019.

SADRŽAJ

	str.
Predgovor mons. Mate Uzinića.....	3
<i>Molitva za starije osobe</i> , Dikasterija za laike, obitelj i život	6
<i>Molitva za djedove i bake</i> , pape Benedikta XVI.	7
Riječ urednika – uvod u kateheze	8
1. kateheza uz tekst <i>U ogledalu</i>	11
2. kateheza uz tekst <i>Stari zaljubljenici</i>	13
3. kateheza uz tekst <i>Među djecom i mladima</i>	15
4. kateheza uz tekst <i>Trebaju te</i>	17
5. kateheza uz tekst <i>Blago lice</i>	19
6. kateheza uz tekst <i>Sklopljene ruke</i>	21
7. kateheza uz tekst <i>U sjeni križa</i>	23
8. kateheza uz tekst <i>Stopama velikana</i>	25
9. kateheza uz tekst <i>Borac do kraja</i>	27
10. kateheza uz tekst <i>Pred odlaskom</i>	29
Kateheza pape Franje o zanemarivanju starijih osoba (4. ožujka 2015.)	31
Kateheza pape Franje o važnosti djedova i baka (11. ožujka 2015.)	33
Sadržaji za produblјivanje	35
Obrazac za vrednovanje	42
Dodatak A – Tumačenja izabranih biblijskih navoda iz kateheza	43
Dodatak B – Svjedočanstva uz kateheze	53
Zahvale	64

PREDGOVOR MONS. MATE UZINIĆA,
PREDSJEDNIKA VIJEĆA HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE ZA ŽIVOT I OBITELJ

Dugovječnost je blagoslov, poručuje nam Sveto pismo. Starost je doba mudrosti i vrijeme nove plodnosti, kazuju nam pape našega vremena. Lijepo je biti star, čitamo u duhovnim priručnicima za starije osobe.

Starost ima svoje svijetle, ali nažalost i svoje tamne strane. Točno je da mnogi, ne uspijevajući pronaći načine da novu plodnost u svojoj starosti oživotvore, starost ne smatraju lijepom, svoju dugovječnost ne doživljavaju blagoslovom. Osim s prirodnim pojavama svojstvenima starosti poput odlaska u mirovinu, kopnjenja fizičkih i mentalnih snaga, bolesti, nemoći, gubitka voljenih osoba, mnoge starije osobe suočavaju se sa samoćom i odbačenošću, marginalizacijom i siromaštvom, dobnom diskriminacijom (*ageizmom*) te različitim oblicima nasilja.

Uza sve to, proširena su i brojna pogrešna uvjerenja, odnosno mitovi o starenju i starosti koji dodatno otežavaju cijelu situaciju. Tako neki smatraju kako iskustvo starijih nije relevantno u suvremenom društvu te da oni nisu prikladni za suvremena radna mjesta. Drugi su mišljenja da većina starijih osoba želi da ih se ostavi na miru ili jednostavno od starijih osoba očekuju da se maknu u stranu. Treći, pak, drže da briga za starije oduzima sredstva mlađim ljudima i da je trošenje na starije zapravo bacanje sredstava. Ipak, jedan od najopasnijih mitova jest onaj da će se sve to riješiti samo od sebe. Problemi se ne rješavaju stavljanjem glave u pijesak, odnosno njihovim guranjem pod tepih. Dapače, kako se udio starijih osoba u društvu povećava, a povećava se i nastavit će se povećavati, tako će se povećavati i ti problemi. Zato je u Hrvatskoj, u kojoj je demografska situacija vrlo alarmantna, potrebno zajedničkim snagama žurno poraditi na demistifikaciji mitova¹ i ozbiljno se uhvatiti u koštac s problemima prije negoli postanu nerješivi.

Premda je te teme i prije zahvaćala, Katolička Crkva se njima počela sustavnije baviti 1999. godine, koju je međunarodna organizacija Ujedinjenih naroda proglasila *Međunarodnom godinom starijih osoba*. Tim je povodom Papinsko vijeće za laike objavilo dokument: *Dostojanstvo i poslanje starijih osoba u Crkvi i u društvu*. U njemu, kako sugerira i sâm naslov, progovara se o dostojanstvu i poslanju starijih osoba u Crkvi i društvu, ali se donose i pastoralne smjernice koje su aktualne i danas.² A sveti Ivan Pavao II., papa, tada već u poodmakloj dobi, uputio je pismo starijim osobama u kojemu im je želio iskazati svoju duhovnu blizinu i potaknuti ih da i oni poput njega sačuvaju volju za životom.³ Na tomu je tragu, u sklopu proslave Jubilarne 2000. godine, s njima proslavio Jubilej starijih osoba, govoreći im da ih Crkva i društvo trebaju.⁴

Papa Franjo, također vremešan, nastavlja opetovano progovarati o starijim osobama: »Moramo probuditi kolektivan osjećaj zahvalnosti, poštovanja, prihvaćanja koji će pomoći starijima da se osjećaju živim dijelom svoje zajednice.«⁵

¹ Anna Ritsatakis (ur.), *Demystifying the myths of ageing*, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2008.

² Papinsko vijeće za laike, *Dostojanstvo i poslanje starijih osoba u Crkvi i u društvu*, IKA, Zagreb, 1999.

³ Ivan Pavao II., *Pismo starijim osobama*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

⁴ Informativna katolička agencija, *U Rimu proslavljen jubilej starijih osoba* (20. rujna 2000.)

⁵ Papa Franjo, *Amoris laetitia. Radost ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., 191.

U svom obraćanju sudionicima međunarodnog kongresa o pastoralu starijih osoba *Bogatstvo godinâ*, održanog u Vatikanu od 29. do 31. siječnja 2020. u organizaciji vatikanskoga Dikasterija za laike, obitelj i život, ističe da je starost u XXI. stoljeću postala jedno od obilježja čovječanstva, pritom naglašavajući da velika prisutnost starijih osoba, baka i djedova, u župama i u društvu zahtijeva nove odgovore i promjene u pastoralnim navikama.⁶ Bio je to prvi kongres o pastoralu starijih osoba, što je ujedno dokaz prepoznavanja znakova vremena i potrebe da se starijim osobama pruži odgovarajuća pastoralna pozornost. Želeći čovjeka promatrati integralno, u svim razdobljima života, papa Franjo, obraćajući se mladima, u apostolskoj pobudnici *Cristus vivit* cijelo jedno poglavlje posvećuje odnosu mladih i starijih osoba. Želeći da se mlade osobe okoriste iskustvom i mudrošću starijih, papa ističe: »Postojanje međugeneracijskih odnosa sa sobom nosi prisutnost kolektivnog sjećanja, jer svaki naraštaj preuzima učenja od prethodnih i ostavlja tako naslijeđe onima koji dolaze nakon njih.«⁷

Sve je dodatno eskaliralo u proljeće 2020. godine pandemijom uzrokovanom koronavirusom, u kojoj su upravo starije osobe, a osobito one smještene u domovima, najviše stradale čineći glavninu preminulih. U nekim je zemljama ta situacija iskorištena za nametanje eutanazije kao »elegantnog« rješenja koje slijedi utilitarističku i eugeničku logiku koja je posve u suprotnosti s poimanjem dostojanstva ljudskoga života u neprekinutom kontinuitetu od začeca do prirodne smrti.

Tako je problematika starijih osoba ponovno došla u žarište pozornosti opće Crkve predvođene papom Franjom. Na njegove poticaje nadovezali su se Dikasterij za laike, obitelji i život, Papinska akademija za život i druga vatikanska tijela objavljivanjem dokumenata i pokretanjem različitih inicijativa. A sâm je Sveti Otac 31. prosinca 2020. godine objavio odluku da se Svjetski dan djedova, baka i starijih osoba u Crkvi ima slaviti 4. nedjelje u srpnju blizu spomendana svetih Joakima i Ane, Isusovih »djeda i bake«.

Uzimajući u obzir spomenuto, može se reći da je i Vijeće HBK za život i obitelj bilo nadahnuto istim Duhom kada je zajedno s povjerenicima za pastoral braka i obitelji 2018. godine predložilo da se temi starijih osoba, međugeneracijske solidarnosti te poslanju djedova i baka posveti cijeli ciklus obiteljskoga pastoralala. Njime se željelo izraziti zahvalnost i odati priznanje za sve ono što su starije osobe činile i što čine u svojim obiteljima i zajednicama, ali i skrenuti pozornost na probleme i teškoće s kojima se susreću. Hrvatski biskupi pozdravili su nastojanja u tome smjeru.

Objedinjavanjem podataka utvrđeno je da Crkva u Hrvatskoj već dosta toga čini za starije osobe, ali i da postoji još puno prostora za napredak i širenje pastoralne ponude, pri čemu se za polazište može uzeti ono što stoji u Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj iz 2002. godine.⁸

⁶ Usp. papa Franjo, *Obraćanje sudionicima međunarodnog kongresa o pastoralu starijih osoba »Bogatstvo godinâ«*, Vatikan, 31. siječnja 2020.

⁷ Papa Franjo, *Christus vivit, Krist živi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2019., 102-103.

⁸ Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002., 54.

Zauzimanjem Vijeća i Ureda HBK za život i obitelj, u proteklom razdoblju ponuđeni su različiti sadržaji poput onih priređenih za Nacionalne studijske dane za djelatnike obiteljskog pastoralna održane u travnju 2019. godine, serijala emisija *Zrnca mudrosti*, križnoga puta djeda i bake *Jeka ljubavi*, objavljenog u suradnji s nakladničkom kućom Salesiana, te inicijative *Zagrlimo starije pjesmom* u sklopu koje su, nastavljajući se na poziv pape Franje od 26. srpnja 2020. godine i kampanju *Svi stariji su naši djedovi i bake* Dikasterija za laike, obitelj i život, pozvane klape i drugi vokalno-instrumentalni sastavi da korisnicima domova za starije i nemoćne darivaju »glazbeni zagrljaj«.

Tim nastojanjima pridodajemo i ovaj katehetski materijal koji je nastao s nakanom da bude pomoć starijim osobama u Hrvatskoj kako bi posvijestili svoje poslanje u obitelji, Crkvi i društvu, te ga osmišljenije ispunjavali. Bilo je nemoguće pokriti svu širinu problematike starijih osoba, ali vjerujemo da će ponuđeni sadržaji biti od koristi onima koji će ih obrađivati, ne sumnjajući kako će naći način da ga dodatno obogate i oplemene.

Katehetski materijal koji se nalazi pred vama, valja shvatiti kao dio odgovora na poziv koji sam spomenuo u čestitki za Međunarodni dan starijih osoba 2019. godine, a to je da zajednički izgrađujemo kulturu u kojoj će se starije osobe među nama osjetiti jednakovrijedne, cijenjene i uvažene u svojem neotuđivom dostojanstvu, kako bi mlade osobe mogle u njima i njihovom životu prepoznati pravu ljepotu starosti.⁹ Time se stvara krug međugeneracijske solidarnosti koji se može lijepo zaokružiti u poruci da svijet na mlađima ostaje, a na starijima opstaje.

Budući da se zbog epidemioloških mjera ovaj materijal nije mogao obrađivati u predviđenom obliku, odlučeno je da ga se tijekom pastoralne godine 2020./2021. u radijskim emisijama (1. i 4. utorka u mjesecu od 21 sat na Hrvatskom katoličkom radiju i 3. srijede u mjesecu od 10.30 sati) ponudi starijim osobama, kao i onima koji će to milošću Božjom postati, a da zvučni zapisi budu dostupni na mrežnim stranicama Ureda HBK za život i obitelj <https://obitelj.hbk.hr>.

Predajući katehetski materijal u pastoralnu praksu i u pisanom obliku, izražavam nadu kako će zajedno s radijskim emisijama pridonijeti da što više starijih osoba osjeti blagoslov dugovječnosti, u starosti zrači mudrošću i donosi dobre plodove, te doživljava njezinu ljepotu. Tako će materijal biti dostupan i nakon završetka aktualna ciklusa obiteljskoga pastoralna koji bi trebao završiti Četvrtim nacionalnim susretom hrvatskih katoličkih obitelji u proljeće 2022. u Ludbregu, u Varaždinskoj biskupiji.

Nad sve koji će se materijalom koristiti, zazivam Božji blagoslov moleći za zagovor Blaženu Djevicu Mariju i svetoga Josipa, kojemu je papa Franjo posvetio ovu godinu, kao i svece zaštitnike starijih osoba.

U Zagrebu, na svetkovinu svetoga Josipa, 19. ožujka 2021.

mons. Mate Uzinić,
nadbiskup koadjutor Riječke nadbiskupije,
apostolski upravitelj Dubrovačke biskupije
i predsjednik Vijeća HBK za život i obitelj

⁹Mate Uzinić, *Čestitka za Međunarodni dan starijih osoba*, 1. listopada 2019.

MOLITVA ZA STARIJE OSOBE¹⁰

*Gospodine Isuse Kriste,
darovao si nam život
čineći da sjaji Tvojim božanskim odrazom,
a poseban si dar pridržao starijim osobama
koje uživaju dobrobiti dugovječnoga života.*

*Povjeravamo Ti ih i posvećujemo Tebi.
Učini ih svjedocima evanđeoskih vrijednosti
i odanim čuvarima kršćanske tradicije.
Štiti ih i očuvaj im duh
svojim dobrohotnim pogledom i svojim milosrđem.*

*Obnovi im sigurnost u Tvoju vjernost
te daj da budu glasnici Tvoje ljubavi,
ponizni apostoli Tvojega oproštenja,
ruke koje prihvaćaju i za život nadahnjuju djecu i mlade
koji u svojim djedovima i bakama
traže sigurno vodstvo na svojem hodočašću prema vječnomu životu.*

*Učini nas sposobnima da im pružimo ljubav, brigu i poštovanje,
koje zavrjeđuju u našim obiteljima i u našim zajednicama.*

*I svakome od nas udijeli blagoslov dugoga života
kako bismo se jednoga dana u nebu mogli sjediniti s Tobom,
koji živiš i kraljuješ u ljubavi, u vijeke vjekova.*

Amen.

¹⁰ Priređena za Međunarodni kongres o pastoralu starijih osoba »Bogatstvo godinâ« vatikanskoga Dikasterija za laike, obitelj i život (Rim, siječanj 2020.)

MOLITVA ZA DJEDOVE I BAKE¹¹

*Gospodine Isuse,
rođen si od Djevice Marije, kćeri svetih Joakima i Ane.
Pogledaj s ljubavlju na djedove i bake diljem svijeta.
Zaštiti ih! Oni su izvor obogaćenja
za obitelji, Crkvu i cijelo društvo.
Podupri ih! Neka stareći
nastave biti čvrsti stupovi
evanđeoske vjere za svoje obitelji,
čuvari plemenitih obiteljskih ideala,
žive riznice zdravih vjerskih običaja.
Učini ih učiteljima mudrosti i hrabrosti,
kako bi budućim naraštajima
mogli prenositi plodove svojega
zrelog, ljudskog i duhovnog iskustva.*

*Gospodine Isuse,
pomozi obiteljima i društvu
da vrednuju prisutnost i ulogu djedova i baka.
Neka nikada ne budu zanemareni ili isključeni,
nego da uvijek budu
uvažavani s poštovanjem i ljubavlju.
Pomozi im da žive spokojno
i da se osjećaju dobrodošlima
u svim godinama svojega života koje im daješ.*

*Marijo, Majko svih živih,
skrbi bez prestanka za djedove i bake,
prati ih na njihovu zemaljskomu hodočašću.
Po svojim molitvama udijeli da sve obitelji
jednoga dana budu ujedinjene
u našoj nebeskoj domovini,
gdje čekaš cijelo čovječanstvo
da dođe u veliki zagrljaj života koji nema kraja.*

Amen!

¹¹ Sastavio papa Benedikt XVI. 2008. godine na zamolbu Udruženja katoličkih djedova i baka (Catholic Grandparents Association)

Katehetski materijal plod je rada radne skupine pri Uredu HBK za život i obitelj u koju su bili uključeni svećenici i laici aktivni u obiteljskom pastoralu i radu sa starijim osobama. Predstavlja integralni dio sadržaja priređenih u sklopu trećega ciklusa obiteljskoga pastorala posvećenog starijim osobama, međugeneracijskoj solidarnosti te poslanju djedova i baka, koji je započeo u travnju 2019. godine.

Možemo se nadati da će ovaj katehetski materijal naći put do konkretne primjene u pastoralu starijih osoba i da će biti od koristi onima koji će se njime služiti. Prigodno je tu nadu učvrstiti riječima vlč. Franza Sodje, koji u uvodu svoje knjige *Sunce već zalazi* piše: »Smisao ove moje poruke sastoji se upravo u tome da nama starijima pomogne proživjeti sretnu starost i završiti je s dostojanstvom čovjeka koji ljubi život i s vjerom kršćanina koji je svjestan da punina života započinje tek kada sa smrću izvršimo svoju životnu zadaću.« Usto pridodaje: »Otvorimo širom vrata i prozore da Božje sunce obasja i našu starost.« Na tomu tragu su i poznate riječi svetoga pape Ivana Pavla II. koje su bile aktualne na početku, ali i na kraju njegova pontifikata: »Ne bojte se! Štoviše, širom otvorite vrata Kristu.« Neustrašivo otvaranje vrata Kristu, *Mladom suncu s visine*, (usp. Lk 1,78) i u starijoj dobi priželjkivani je plod ovoga katehetskog materijala i ujedno najveća nagrada za uloženi trud u njegovo priređivanje.

Glavni ciljevi katehetskog materijala su:

- podići svijest o problematici starijih osoba i izazovima s kojima se susreću;
- istaknuti važnost poštivanja dostojanstva starijih osoba te omogućiti bolje razumijevanja njihova poslanja u Crkvi i suvremenom svijetu;
- osnažiti starije osobe za ispunjavanje svojega poslanja u obitelji, Crkvi i društvu, pomažući im da osmisle svoju starost;
- raspraviti aktualne probleme usmjeravajući prema iznalaženju najboljih rješenja u svjetlu Svetoga pisma i učiteljstva Crkve;
- potaknuti razvoj pastorala starijih osoba u sklopu integralnoga pastorala Crkve.

Katehetska građa sastoji se od:

Predgovora mons. Mate Uzinića, predsjednika Vijeća HBK za život i obitelj, koji donosi osnovne naglaske;

Ciljanih molitava: 1) *Molitve za starije osobe* koju je priredio vatikanski Dikasterij za laike, obitelj i život u prigodi Međunarodnoga kongresa o pastoralu starijih osoba *Bogatstvo godinâ*, održana u siječnju 2020. godine u Rimu; 2) *Molitve za djedove i bake* koje je 2008. godine sastavio papa Benedikt XVI. na zamolbu Međunarodne federacije katoličkih baka i djedova;

Deset tematskih kateheza koje obrađuju aktualne teme;

Dviju kateheza papa Franje posvećenih starijim osobama, odnosno djedovima i bakama, održanih tijekom 2015. godine i zatim objavljenih na mrežnim stranicama Informativne katoličke agencije;

Sadržajâ za produblivanje koji obuhvaćaju popise relevantnih dokumenata učiteljstva Crkve, izabranih knjiga na hrvatskom jeziku, tematski povezanih filmova, poveznica na domaće i inozemne mrežne stranice, te popis organizacija/ustanova katoličkog nadahnuća koje se ciljano bave starijim osobama;

Obrasca za vrednovanje čije ispunjavanje i slanje treba poslužiti kao vrijedna povratna informacija autorima.

Dodataka za voditelje/moderatore koji sadrže tumačenja izabranih biblijskih navoda (Dodatak A) te svjedočanstva (Dodatak B) uz svaku katehezu.

Ciljana skupina kojoj je namijenjen katehetski materijal ponajprije su starije osobe, ali i one koji će to postati. Njime se mogu poslužiti starije osobe u braku, udovci i udovice te samci, ali i svećenici, redovnici i redovnice starije dobi. Kateheze se mogu obrađivati u župama, ali i drugdje gdje stariji ljudi borave ili se okupljaju poput domova i dnevnih boravaka za starije osobe. Najbolje je da ne bude više od 20 sudionika radi postizanja grupne dinamike i mogućnosti aktivna sudjelovanja svih nazočnih.

Prilagođenost sadržaja ciljanoj skupini ostvarena je korištenjem većeg fonta teksta, emitiranjem kateheza u radioemisijama na Hrvatskom katoličkom radiju i Radio Mariji, uz dostupnost zvučnih zapisa za naknadno preslušavanje.

Dostupnost katehetskih materijala, uključujući i zvučne zapise radioemisija, osigurana je njihovim postavljanjem na mrežnim stranicama Ureda HBK za život i obitelj (<https://obitelj.hbk.hr>), odakle ih se može preuzeti i umnožavati.

Struktura kateheza osmišljena je tako da svaka kateheza sadrži:

- uvodne molitve (*Očenaš*, *Zdravomarijo* i *Slava Ocu*) uz zaziv jednom od svetaca kojima se starije osobe mogu utjecati u svojim potrebama;
- uvodni tekst za razmatranje izabran iz knjige *Sunce već zalazi. Duhovni priručnik za starije osobe*, autora Franze Sodje;
- izabran navod iz Svetog pisma¹² (Iz blaga Biblije);
- izabran navod iz učiteljstva Crkve (Iz blaga Crkve);
- pitanja za razmišljanje i raspravu koja su uobličena temeljem tekstova i navoda;
- prostor za upisivanje poticaja na osobnom planu, na planu obitelji/unučadi, Crkve i društva, proizašlih iz razmišljanja i rasprave;
- zaključnu molitvu (*Molitvu za djedove i bake* ili *Molitvu za starije osobe*).

¹² Svi biblijski navodi u katehetskim materijalima preuzeti su iz izdanja Biblije dostupnog na mrežnim stranicama Kršćanske sadašnjosti (<https://biblija.ks.hr/>)

Voditelji odnosno moderatori kateheza poželjno je da budu svećenici ili druge teološki poučene osobe kojima će nadležna crkvena vlast povjeriti tu zadaću pri čemu valja voditi računa da čitanje ponuđenih tekstova povjeravaju sudionicima kako bi se osjećali uključenima, te da svi dobiju prigodu izreći se u raspravama. U izvođenju kateheza mogu se pomoći i ponuđenim dodatcima tako da raspravu nakon pitanja o izabranom biblijskom navodu zakluče priređenim tumačenjem dr. sc. fra Darka Teperta, a svjedočanstvom potaknu svjedočenje nazočnih u mjeri u kojoj će na to biti spremni u pojedinoj skupini.

Završno vrednovanje provodi se tako da voditelji/moderatori preuzmu brigu oko podjele priređenih obrazaca za vrednovanje, njihova ispunjavanja i prikupljanja, te naposljetku slanja ispunjenih obrazaca elektroničkom poštom Uredu HBK za život i obitelj na adresu: obitelj@hbk.hr. Prikupljeni obrasci poslužit će za vrednovanje korisnosti i primjenjivosti katehetskog materijala u pastoralnoj praksi.

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Josipe, zaštitniče Svete obitelji i blage smrti, koji si svoje posljednje trenutke proveo ogledajući se u najljepšem zrcalu, u zjenicama Isusa i Marije, **moli za nas!***
(svetkovina: 19. ožujka)

- **Tekst za razmatranje: U ogledalu**

Kozmetika pokušava danas bezbrojnim sredstvima prikriti tragove starosti, ali najbolja je kozmetika zadovoljstvo srca. Blaga, mirna duša odražava se na staračkom licu i čini ga lijepim. Iako je lice staro, ono je lijepo, ali tek kada je duša prožeta vjerom, sva predana u Providnost, puna nade i pouzdanja!

Čovjek se ne mjeri prema onomu što ima, već prema onomu što jest. Vrijednost starca je u njegovoj nutrini. I u tome je starost neumoljiva. S obraza skida svu šminku, sav puder, razotkriva sve zavjese. Čovjek stoji pred sobom takav kakav jest.

Tek u starosti mogu točno vidjeti što sam od sebe načinio tijekom dugih desetljeća. Jesam li zrno ili pljeva? Bogat ili siromašan? Sebičnjak, zaljubljen u sebe, ili imam za sve otvoreno srce i ruke?

Stanimo pred ogledalo starosti! I ne okrećimo lice od zrcala! Neka bude još neumoljivije i istinoljubivo. Priznajmo sami sebi što smo!

Za svakoga od nas je vrijeme da nadoknadi ono na što je zakasnio. Gospodinova prisposoba o radnicima, koji su bili unajmljeni tek o jedanaestoj uri, vrijedi i za nas.

Na kraju dana. I ne prekasno.

Zaista je čudnovata takva spoznaja. Sâm sebi moram biti iskren. I ako zaista imam prazne ruke, još uvijek mogu izmoliti da mi ih napuni On koji je život moga života. Tihe večeri poznih dana kako su lijepe, kako su bogate!

- **Iz blaga Biblije**

Kako lijepo pristaje sijedoj kosi zdrava rasudba i starcima savjet znalčki! O, kako je lijepa mudrost u staraca i promišljen savjet odličnika! Veliko je iskustvo kruna starcima, i strah je Gospodnji istinska slava njihova. (Sir 25,3-5)

- **Iz blaga Crkve**

Ljudski duh, unatoč starenju tijela, ostaje u određenome smislu uvijek mlad ako živi okrenut prema vječnome; on će duboko iskusiti tu vječnu mladost ako se unutaranjem osvjedočenju o mirnoj savjesti pridoda zahvalna i susretljiva ljubav voljenih osoba. Tada čovjek – kako piše sveti Grgur Nazijanski – »neće u svome duhu ostarjeti: on će prihvatiti raspadanje kao trenutak određen zakonom ljudske slobode. I s blagošću će prijeći na drugi svijet u kojem nema ni nedozrelosti ni starosti, nego gdje svi imaju savršenstvo duhovne dobi.« (Pismo Ivana Pavla II. starijim osobama, 12)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

1. Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
2. Što vidim kada stanem pred ogledalo svoje starosti? Koja duhovna bogatstva, kvalitete čovjek može steći tijekom dugoga niza godina? Kako prepoznati čovjeka koji ih je stekao?
3. Zašto se stariji ljudi danas trude prikrivati tragove starosti? Je li odnos današnjega društva prema starosti i starijim osobama primjeren? Što se može učiniti da se to promijeni na bolje?
4. Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
5. Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (*Molitve za starije osobe*)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Joakime i Ano, koji ste i u poodmakloj dobi postojano njegovali sebedarnu ljubav i postali roditelji Blažene Djevice Marije, **molite za nas!***

(spomendan: 26. srpnja)

- **Tekst za razmatranje: Stari zaljubljenici**

Lijepo je gledati mlade zaručnike iz kojih zrači mladenačka ljubav. Ali poseban dar ima ljubav dvoje starijih, koji su cijeli život jedan uz drugoga rasli i dozorili u starost. Ako je starost posebno pravo, dvostruko je pravo da muž i žena sretni i zadovoljni dočekuju svoju starost. To je zaista zrela ljubav. Prošla je kroz mnoga iskušenja i ostala čvrsta, vjerna. U desetljećima zajedničkoga života bračni su drugovi doživjeli dosta napora i teških trenutaka. No preživjeli su ih zajednički, dijelili su poteškoće, ali i veselje.

Zato se često događa da u starijim godinama postanu i vanjskim izgledom slični jedan drugome, kao da ih oboje tjelesno oblikuje isti duh, ista ljubav. Neobično ih je gledati: koliko još toga imaju reći jedno drugome! Sada su sami. Mladi su osnovali svoje obitelji, ili stanuju zasebno. Roditelji posjećuju djecu i njihove obitelji. I djeca njih posjećuju. Stari roditelji zadovoljni su sobom: stara ljubav, a uvijek mladi zaljubljenici. Ni jedan dan nije predug, ni jedna šetnja dosadna, ni jedna večer prazna i pusta. Sretni su jedno uz drugo. Ne žale za mladošću, niti za radom što su ga obavili. Dovoljno su zaposleni time da svaki nov dan učine lijepim, te da uzmognu još i svojoj odrasloj djeci i unucima prirediti veselje nekom sitnicom, darom, što su ga sami pripremili.

Zajednička pjesma u starim godinama zaista je predosjećaj vječne ljubavi, koju će proživljavati poslije smrti. Zato ih ne uzbuđuje misao na smrt, samo tiha, ljudska briga: Kako će on bez mene, kako će ona bez mene? Opet znak iskrene ljubavi.

- **Iz blaga Biblije**

Onda se Tobija počeo moliti: »Blagoslovljen da si, Bože naših otaca, blagoslovljeno sveto i slavno ime tvoje u sve vijeke! Blagoslivljala te nebesa i sva tvoja stvorenja u sve vijeke! Ti si stvorio Adama i dao mu pomoćnicu Evu: od njih je proizašao ljudski rod. Ti si rekao: 'Nije dobro da čovjek bude sam; načinimo mu pomoćnicu sličnu njemu.' Gospode, ne uzimam zbog pohote ovu svoju sestru, nego po istini. Smiluj mi se i učini da s njom doživim starost.« I zajedno rekoše: »Amen, amen.« (Knjiga Tobijina 8,5-8)

- **Iz blaga Crkve**

U starosnom braku na osobit način do izražaja dolazi zrela, požrtvovna, nesebična i vjerna ljubav, u kojoj supružnici »pružaju jedno drugome pomoć i službu« te doživljavaju puni »smisao svog jedinstva i iz dana ga u dan sve više produbljuju«. (usp.

Gaudium et spes, 48) [...] Svakako da treba upozoravati i djecu na njihove obveze prema starim roditeljima, osobito u slučaju njihove bolesti. Kada je pak u pitanju zajednički život roditelja i njihove oženjene, odnosno udane djece, važno je sačuvati samostalnost mladoga braka tako da roditelji ne budu smetnja skladnom razvoju braka njihove djece. (Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj, 54)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Zašto stariji bračni parovi postaju sve sličniji i dobro se razumiju i bez puno riječi? Koji su preduvjeti da se to dogodi, odnosno što u životu supružnikâ učvršćuje njihov brak i zajedništvo? Mogu li o tome i osobno posvjedočiti?
- 3) U tekstu su navedene mahom pozitivne stvarnosti za stariji bračni par, ali mnogi to zbog različitih razloga ne iskuse ili jednostavno ne dožive. Ubrajam li se među njih? Kako pomoći osobama, koje su ostale bez bračnog partnera, da žive ispunjen život u starosti?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (Molitva za djedove i bake)**

3. KATEHEZA

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Antune Padovanski, kojemu se i stari i mladi utječu u svojim potrebama kako bi uz tvoju pomoć našli izgubljene stvari, ali još više izgubljen odnos s Bogom i svojim bližnjima, **moli za nas!***

(spomendan: 13. lipnja)

- **Tekst za razmatranje: *Među djecom i mladima***

Među djecom i starijim osobama postoji određena sličnost. Jedni se pripremaju za život, dok se drugi s njime opraštaju.

Stariji ljudi misle: »Ako između nas i dječice postoji neka tajna veza, to je opet lijepa prilika za naše poslanje. Ne možemo trčati kao oni, njihove igre za čas nas umore. Ako su oni umorni, mi smo im tada sklonište. Ako treba obrisati suzu, puhati na svježju ranu, popraviti ležaj, blagosloviti prije spavanja ili učiniti sitnu uslugu, onda su to sjećanja koja djeca dugo, dugo nose u sebi. Tà i sami ih rado nosimo. Ostavimo im te lijepe uspomene! Mladi u svojoj nutrini osjećaju tko ih voli, a tko ih silom podnosi.«

Roditelji danas čine dvije pogreške: ili su prestrogi ili previše popuštaju. Imaju toliko snage da za sve prigovaraju. Mladi to često osjećaju kao da ih roditelji ne razumiju. I upravo je nevjerovatno: obraćaju se baki i djedu. Blag osmijeh, pogled pun razumijevanja, dobrohotna riječ otvara srca. Katkad su roditelji ljubomorni na djeda i baku. Besmislen je takav osjećaj! Potrebni su i jedni i drugi. Potrebna je čvrsta ruka oca i majke. A kako je dobro kada baka zagrlji, a djedova odlučna i topla riječ pokaže mladom čovjeku put iz nevolje!

Takve starije osobe nisu nikada usamljene, bilo da žive u obitelji bilo iza samostanskih zidina, bilo kao svećenici, liječnici, socijalni radnici. Budući da žive s mladima, ostaju u duši mladi. I zato njihovu riječ slušaju mladi. Zdrti i zagriženi, ogorčeni kritičari nemaju pristup mladima.

- **Iz blaga Biblije**

Unuci su vijenac starcima, a sinovima ures oci njihovi. (Izr 17,6)

- **Iz blaga Crkve**

*Govoreći o starijim osobama, moram se osvrnuti i na mlade pozivajući ih da budu pokraj njih. Potičem te, draga mladeži, da to činiš s ljubavlju i velikodušnošću. Stari ti ljudi mogu donijeti mnogo više nego što možeš zamisliti. Knjiga Sirahova glede toga daje ovu uputu: »Ne podcjenjuj govora staraca, jer oni su učili od svojih roditelja« (Sir 8, 9)! (Ivan Pavao II., *Pismo starijim osobama*, 12)*

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Kakav je moj odnos s djecom i unucima? Ako nemam vlastitih unukâ, onda s djecom i mladima? Na koje načine dajem doprinos životnom i vjerskom odgoju unukâ ili djece i mladih iz svoje okoline?
- 3) Što je ključno za zdravu međugeneracijsku solidarnost, odnosno što mlađe osobe mogu primiti od starijih, a što stariji od mlađih? Koji su preduvjeti da bi mladi bili spremni poslušati iskustva i savjete starijih osoba? Prepoznamo li dovoljno teškoće umirovljenih svećenika, redovnika pa i redovnica, ali i potencijal njihova doprinosa crkvenoj i društvenoj zajednici u toj dobi?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (Molitva za starije osobe)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveta Julijano Falconieri [Falkonijeri], koja si njegujući pobožnost Gospi od žalosti sve do kraja svoga života, obilježenog euharistijskim čudom, bila blizu mnogim bolesnima koji su trebali tvoju skrb i utjehu, **moli za nas!***

(spomendan: 19. lipnja)

- **Tekst za razmatranje: *Trebaju te***

Starost treba graditi tijekom cijeloga života.

Možda jedan od najtežih osjećaja starijih ljudi jest taj da se osjećaju suvišni. Posebice oni koji su prije imali svoje zvanje, svoju službu, a sada su u mirovini. Mnogi u tim trenutcima izgube tlo pod nogama. Zašto još treba živjeti? Tako počne čovjek životariti i sve mu se čini izgubljeno. Mnogi umirovljenici tjelesno brzo oslabe i ubrzo umru. Jedan od glavnih razloga za to jest osjećaj da nikome više nisu potrebni.

Zato je jedna od najvažnijih zadaća u zrelih godinama da čovjek pred mirovinom ne načini samo plan za svoju starost, već da svojoj starosti pokuša naći smisao upravo u tome da će baš u to vrijeme biti jako potreban. Katkad ni ne slutimo koliko dobra možemo učiniti u starosti. Koliko bi ljudi bilo zahvalno kada bi to pravodobno spoznali!

Iskreno rečeno, ne trebamo razmišljati kako će nas pod starost drugi dvoriti. Radije mislimo gdje ćemo i što dobro učiniti. Kad bi svi bez iznimke tako pozitivno mislili i željno tražili priliku za to prije negoli umremo, ne bi bilo nesretnih staraca.

Trebaju me! U tomu je rješenje. Nije umišljaj.

Čak te trebaju i u domu za nemoćne. Uvijek se tamo nađe starica nemoćnija od tebe. Kako će ti biti zahvalna na čaši vode! A u takvim se domovima nalazi i starac koji ne može sâm ići u šetnju, pa ćete se zajedno, svaki uz svoj štap, pridržavajući jedan drugoga, prošetati. On će se razvedriti, a ti ćeš biti neopisivo veseo. Zar nije tako?

- **Iz blaga Biblije**

»Tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge.« (Mk 10,43-46)

- **Iz blaga Crkve**

*Draga braćo i sestre! Crkva na vas gleda s velikim poštovanjem i povjerenjem. Crkva vas treba! No, treba vas i građansko društvo! [...] Znajte velikodušno iskoristiti vrijeme koje imate na raspolaganju i talente koje vam je Bog dao otvarajući se za pomoć i potporu drugima. Pridonesite naviještanju evanđelja kao katehisti, animatori u bogoslužju, svjedoci kršćanskoga života. Posvetite vrijeme i snagu molitvi, čitanju Božje riječi i razmišljanju nad njom. (Ivan Pavao II., *Obraćanje sudionicima Jubileja starijih osoba*, Vatikan, 17. rujna 2000.)*

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Prevladava li u meni osjećaj da sam suvišan ili da sam koristan? Zašto je to tako? Što učiniti da se starije osobe osjećaju potrebnima i korisnima u obitelji, Crkvi i društvu, pa čak i u domovima za starije osobe?
- 3) Ustanove za smještaj starijih osoba teško mogu zamijeniti toplinu obiteljskoga doma. Kako starije osobe što dulje zadržati funkcionalnima u obitelji, odnosno njihovim domovima, a kako im pomoći da što lakše prebrode odlazak u dom kada to postane neizbježno?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (Molitva za starije osobe)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveta Katarino Labourré [Labure], koja si nam ostavila čudotvornu medaljicu, odražavajući Marijino blago lice svojim licem i poniznim služenjem radeći najobičnije poslove u svojoj zajednici, **moli za nas!***

(spomendan: 28. studenoga)

- **Tekst za razmatranje: Blago lice**

Ima ljudi koji malo govore riječima, ali mnogo toga vele očima i obrazom. Blago staračko lice već je samo po sebi nešto što smiruje. Svakoga zaboli i odbije lice staroga čovjeka koji je sav zatvoren u sebe, čije je lice puno grubosti, tvrdoće, koji ima mrk, a možda i krut pogled. Razumljivo je da ga se drugi boje.

Pretvaranje je ružno. Sve mora biti iskreno, pa i naša blagost. Ako nastojimo imati mirnu dušu, dobro srce, sve voljeti, ako sve želimo razumjeti i sve pretrpjeti, onda vrijeme samo ucrtava blage crte u naše lice. Koliko je lica starih žena model slikara ili fotografa! Neka su naborana, i u njima je poseban čar. Iz takvih obraza žari nešto toplo, srdačno. Produhovljena su.

Cijeli život zahtijeva od čovjeka veliko svladavanje. Zrelost je upravo u tomu da znaš uskladiti misli, osjećaje, želje. I što netko više uspije u vlastitoj skladnosti, njegova će se skladnost odraziti i na licu. Ljudi instinktivno osjećaju da se iza takva lica mora skrivati nešto duboko i plemenito.

Ako takav sklad nismo uspjeli dostići tijekom zrele dobi, još uvijek je vrijeme da ga postignemo u starosti. I ako usvojimo geslo da svojim licem ne smijemo odbijati ljude, možemo učiniti mnogo dobra koje bi u mladim ljudima potaknulo povjerenje u nas. Približili bi nam se, a kada bi iza blaga lica otkrili istinski blago srce, tada bismo im lako pomagali u njihovim problemima.

- **Iz blaga Biblije**

Sijede su kose prekrasna kruna, nalaze se na putu pravednosti. Tko se teško srdi, bolji je od junaka, i tko nad sobom vlada, bolji je od osvojitelja grada. (Izr 16,31-32)

- **Iz blaga Crkve**

Blagost je još jedan izraz unutarnjeg siromaštva onih koji stavljaju svoje pouzdanje samo u Boga. [...] Uvijek je bolje biti blag, jer tada će se naše najdublje želje ispuniti. Krotki će »baštiniti zemlju, odnosno vidjeti ostvarenje Božjih obećanja u svojim životima. U kojoj god se situaciji našli, krotki polažu svoju nadu u Gospodina, a oni koji polažu svoju nadu u Gospodina, baštinit će zemlju i uživati velik mir (usp. Ps 37,9.11)« (Franjo, Gaudete et exsultate, 74)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Starost sa sobom nosi bore koje svjedoče kakvim je životom čovjek živio. Jesu li moje bore odraz darovanih osmijeha ili čestih mrgođenja? Što starije osobe mogu učiniti kako bi se drugi sjećali ugodno u interakciji s njima, sprječavajući tako usamljenost?
- 3) Jesam li se tijekom života vježbao u samosvladavanju usklađujući svoje misli, osjećaje, želje? Jesam li zadovoljan sadašnjim stanjem? Kako pomoći starijim ljudima da dođu do unutarnjeg sklada koji će se očitovati i prema van na njihovim licima?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (*Molitve za starije osobe*)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti starče Šimune, koji si zbog svoje pravednosti i bogobožnosti primio u naručje Spasitelja svijeta pa nadahnut Duhom Svetim kliknuvši od radosti molitvom dao hvalu Bogu, **moli za nas!***

(spomendan: 8. listopada)

- **Tekst za razmatranje: Sklopljene ruke**

I mene Bog ljubi! Kolika utjeha za čovjeka! Zaista, svakoga me trenutka gleda i ljubi. Religioznom starijem čovjeku molitva je nešto prirodno, a opet nešto posebno. Nema više toliko molbi, nema moljakanja i tužaljki, više je to molitva predanosti. Dan nestaje, kao da sa svih strana odzvanjaju večernja zvona, a duša počiva u Bogu.

Kako se lako sklapaju ruke na molitvu!

Razumije se, nije uvijek tako. Mnogima se prekasno otvore vrata u svijet molitve. Iako je savjesno »obavljao« svoju svagdašnju molitvu, možda nikada nije molio iz dubine duše. Molitva nije kakav privjesak našega života ili kršćanstva, nego je molitva disanje duše. Ne treba velikih riječi, dovoljno je samo stajati pred Onim koji me gleda i ljubi!

Što smo stariji, to više ulazimo u tu oazu mira. Srce prepuno molitve, lice na kojemu se odražava molitva, ruke koje su naviknule moliti – koliko je u svemu tomu riješenih problema! Možda je to tajna zašto pobožne bakice tako lako umiru. I ne samo one. Svi koji su u molitvi okusili mir s one druge obale, lako dođu na prag vječnosti.

Misao za svaki dan, misao za svaku minutu: Bog me ljubi! Što još više da želim? Ako ta misao sklapa moje ruke, onda neće biti samo micanje usana, već ću moliti svim svojim bićem. Tada ću razumjeti Kristove riječi: »U svako doba molite!« Bog uvijek ljubi! Možda je istina da je molitva starije osobe drukčija, posebna.

- **Iz blaga Biblije**

A bijaše neka proročica Ana, kći Penuelova, iz plemena Ašerova, žena veoma odmakla u godinama. Nakon djevojaštva živjela je s mužem sedam godina, a sama kao udovica do osamdeset i četvrte. Nije napuštala Hrama, nego je postovima i molitvama danju i noću služila Bogu. Upravo u taj čas nadođe. Hvalila je Boga i svima koji iščekivahu otkupljenje Jeruzalema pripovijedala o djetetu. (Lk 2,36-38)

- **Iz blaga Crkve**

Molitva je glavno sredstvo za razumijevanje života po duhu svojstvenog starijim osobama. Molitva je služenje koje starije osobe mogu obavljati za dobro cijele Crkve i svijeta. Čak se i najbolesniji među njima, kao i oni nepokretni, mogu moliti. Molitva je njihova snaga, ona je njihov život. Molitvom mogu srušiti zidove svoje usamljenosti, izaći iz stanja bespomoćnosti te sudjelovati u trpljenjima i radostima drugih ljudi. (Papinsko vijeća za laike, Dostojanstvo i poslanje starijih osoba u Crkvi i u svijetu, II.)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Imam li iskustvo susreta s živim Bogom? Osjećam li da me Bog ljubi? Nalazim li u tomu osjećaju ljubljenosti utjehu u teškoćama, nemoćima, bolestima, usamljenostima i nerazumijevanju s kojima se suočavam?
- 3) Umijem li moliti iz dubine duše obraćajući se Bogu kao najboljem prijatelju koji me nikad ne napušta, pa čak i ako bi me svi ljudi napustili? Kako pomoći starijim osobama koje nisu vične molitvi da se odvaže povjerovati u moć molitve i iskuse uslišanje svojih molitava koje su u skladu s Božjom voljom?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (Molitva za djedove i bake)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Alfonse Ligurijski, koji si mučen kostoboljom hrabro nosio svoj križ do duboke starosti, ostavivši nam upute kako ljubiti Isusa Krista i štovati Majku Božju, **moli za nas!***

(spomendan: 1. kolovoza)

- **Tekst za razmatranje: U sjeni križa**

Ako gledamo ljude u cjelini, bez sumnje ćemo naći među njima mnogo divnih muževa i žena. Inteligentni su, mnogo znaju, puni su dobrote, snalažljivi su, puni životne snage, kulture, stvaralačkoga duha... Ali mnogima nešto nedostaje: nisu prošli kroz veliko trpljenje. Jedino trpljenje učini čovjeka velikim. Ali ne svako trpljenje. Trpljenje može čovjeka i slomiti, kao što se lomi staklo čekićem. Trpljenje bez ljubavi ubija, trpljenje bez duha gubi svoj duboki smisao. Samo trpljenje združeno s velikom ljubavlju, bolje reći darovano trpljenje, posvećuje.

Križ uvijek znači žrtvovanje. Vrhunac je u tomu što je naš križ povezan s Kristovim križem. Što to dokazuje? To je dokaz da je trpljenje velika škola. Ono je sveučilište velikih, bogatih duša. Ljude koji su prošli kroz mnoga trpljenja svijet treba. Takvi ljudi razumiju, pristupačni su, puni dobrote. Takvi će ispružiti ruku, ne da podignu kamen nego da pomognu iz nevolje. I budući da su u sebi preživjeli težinu gorčine i očistili se u snažnoj ljubavi, ništa više za sebe ne traže nego samo drugima daju.

Zar nije divno vrijeme trpljenja? Ali samo moramo dozreti. I ako smo ranije dozrijevali u radu i molitvi, sada dozorimo i u trpljenju. Tu ćemo dobiti one posljednje crte potrebne kršćaninu.

- **Iz blaga Biblije**

Dakle, budući da je Krist trpio u tijelu, i vi se oboružajte istim mišljenjem – jer tko trpi u tijelu, okanio se grijeha – *da vrijeme što vam u tijelu još preostaje proživite ne više po ljudskim požudama, nego po Božjoj volji.* (1 Pt 4,1)

- **Iz blaga Crkve**

Neka se pod golgotskim križem susretnu i ljudi dobre volje, jer je na njemu Otkupitelj čovjeka, Čovjek boli, koji je na sebe primio tjelesne i moralne patnje ljudi svih vremena kako bi oni u ljubavi mogli naći spasenjski smisao svoje patnje i valjane odgovore na sva svoja pitanja. (Ivan Pavao II., *Spasonosno trpljenje*, 31)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?

- 2) Jesam li se u dosadašnjem životu suočio s nekim većim trpljenjem? Možeš li posvjedočiti kako si se nosio s time? Ako starija osoba strpljivo, bez zanovijetanja, podnosi trpljenje tijekom duljega razdoblja, kako se osjećaju oni koji s njom dolaze u kontakt? Poznajem li takvu osobu?
- 3) Koje su najčešća trpljenja starijih ljudi našega vremena? Kako se može pomoći starim ljudima koji trpe da u svome trpljenju pronađu smisao, kako bi se po tomu posvećivali i sazrijevali?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene:

Za obitelj/unučad:

Za Crkvu:

Za društvo: _____

- **Završna molitva** (*Molitva za starije osobe*)

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Alberte Veliki, naučitelju Crkve, koji pri gubitku pamćenja u starosti nisi računao na svoje golemo znanje nego na mogućnost slavljenja euharistije, **moli za nas!***

(spomendan: 15. studenog)

- **Tekst za razmatranje: Stopama velikana**

Barem u starosti odbacimo pogrešnu misao, još bolje – pogrešno govorenje da je svetost za izabrane duše. Sveci se ne rađaju. Nitko nije tako svet da ne bi mogao propasti. Ali i nitko nije tako duboko pao da ne bi mogao postati svetac.

Starost je vrijeme posvećenja. Zašto tu čudesnu dob ne bismo iskoristili upravo za to?

Možda nas zbunjuje spoznaja ljudske bijede koju nam starost sve više otkriva, više nego što nam se razotkrivala tijekom života. To neka nas ne ometa. Bog gleda na naše čežnje, na naše nastojanje, na naše umiranje. U starosti možemo dostići u jednoj godini što nismo mogli dostići tijekom desetljeća radnoga vijeka.

Još nešto: ne odmjeravajmo svoju svetost! Nijedan čovjek nema ni toplomjer, ni barometar kojim bi mjerio visinu svetosti.

Tu dužnost prepustimo Bogu! Pročistimo svoje misli, svoje želje, svoje riječi, svoja djela! Svaki dan »u znoju lica svoga i radom svojih ruku« dokazujemo Bogu da ozbiljno mislimo! Sve drugo prepustimo njegovoj milosti!

Tà konačno, radi se o tome da u meni umre stari čovjek i oživi novi čovjek – Krist. Još ima vremena, upravo sada je to vrijeme, zlatno vrijeme! Odvažno!

- **Iz blaga Biblije**

Zato opašite bokove pameti svoje, trijezni budite i savršeno se pouzdajte u milost koju vam donosi Objavljenje Isusa Krista. [...] Kao što je svet Onaj koji vas pozva, i vi budite sveti u svemu življenju. Ta pisano je: »Budite sveti jer sam ja svet.« Ako dakle Ocem nazivate njega koji nepristrano svakoga po djelu sudi, vrijeme svoga proputovanja proživite u bogobožnosti. (1 Pt 1,15-19)

- **Iz blaga Crkve**

Krist upućuje poziv na svetost svim svojim učenicima u svim životnim razdobljima: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!« (Mt 5,48; usp. KKC 2013). Usprkos prolasku godina koje mogu dovesti do gušenja zanosa i gubitka energije, više nego ikada prije, starije se osobe trebaju osjećati pozvanima ravnati se prema očaravajućim obzorima kršćanske svetosti: kršćanin ne smije dopustiti da ravnodušnost i umor kočje njegov duhovni put. (Papinsko vijeće za laike, Dostojanstvo i poslanje starijih u Crkvi i u svijetu, str. 31)

- **Pitanja za razmišljanje i raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to? Koje bih riječi ili pojmove izdvojio kao ključne?
- 2) Što za mene znači svetost? Doživljam li poziv na svetost kao osobni poziv? Ako ga doživljam, imam li koga sveca, duhovnoga velikana, koji mi je uzor i nadahnuće?
- 3) Prevladava mišljenje da se starije osobe ne mogu mijenjati. Kako stoga postići da stariji ljudi svakodnevno pročišćuju misli, želje, riječi i djela pokazujući Bogu da misle ozbiljno glede svetosti?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad:

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (*Molitva za djedove i bake*)**

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveti Ivana Pavle II., koji si se svjedočanstvom starosti, bolesti i nemoći do kraja svoga života borio za dostojanstvo svakog ljudskog bića od začeca do naravne smrti, **moli za nas!***

(spomendan: 22. listopada)

- **Tekst za razmatranje: *Borac do kraja***

U sjeni smrti naša starost dobiva posebnu vrijednost. Kroz tjeskobe i poteškoće moramo se dovinuti do neba.

Spasenje zamišljamo suviše jednostavno. Što je sve stajalo Isusa dok se je probijao kroz svu onu gomilu grijeha i ljudske bijede, te nam pribavio otkupljenje?! Cijeli njegov život bio je neprestana borba da nas spasi.

Moramo sudjelovati u vlastitu spasenju, kao i u spasenju drugih. Ako kažemo da moramo trpljenjem dopuniti »što nedostaje Kristovu trpljenju« (usp. Kol 1,24), onda moramo s Kristom ići do kraja, do smrti.

I ako smo ponovno ustanovili da sebičnost u nama umire s posljednjim kucajem srca, onda nam zaista ne preostaje drugo negoli da ostanemo borci do kraja. U starim je nabožnim knjigama pisalo: »Ustrajnost do kraja!« I koliko smo puta čuli preporuku da uvijek molimo za dvije milosti: milost ustrajnosti i milost sretne smrti. Oboje je bilo uključeno u večernju molitvu u našim domovima.

Sada kada smo u zrelim godinama, ta nam molitva postaje razumljiva. Gledano u tome svjetlu, moramo biti zahvalni Bogu što smijemo biti stari. Dao nam je vremena da završimo svoju bitku, svoje očišćenje, da dopunimo otkupljenje i stupimo na prag vječnosti potpuno pripravljeni.

- **Iz blaga Biblije**

Jer ja se već prinosim za žrtvu ljevanicu, prispjelo je vrijeme moga odlaska. Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao. Stoga, pripravljen mi je vijenac pravednosti kojim će mi u onaj Dan uzvratiti Gospodin, pravedan sudac; ne samo meni nego i svima koji s ljubavlju čekaju njegov pojavak. (2 Tim 4,6-8)

- **Iz blaga Crkve**

Ako te posljednji dan ne zateče kao pobjednika, neka te barem zateče kao borca. (sv. Augustin)

- **Pitanja za raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to?
- 2) U kojoj se mjeri uspijevam izboriti sa svojom sebičnošću i strpljivo do kraja, poput Krista, podnositi kada me pritisnu bolest, nemoć i bol? Što me u tome sprječava, a što mi pomaže?
- 3) Kako pomoći starijim osobama da strpljivo izdrže do kraja trudeći se oko toga da pripravnici stupe na prag vječnosti? A što učiniti ako ne vjeruju u vječnost?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva** (*Molitva za starije osobe*)

- **Uvodna molitva** (*Očenaš, Zdravomarijo, Slava Ocu*)

*Sveta Jeanne Jugan [Žan Žügan], zaštitnice starijih osoba, koja si mnogim starijima pružila ljubav, skrb i krov nad glavom pomažući im da dostojanstveno otiđu s ovoga svijeta u Božje krilo, **moli za nas!***

(spomendan: 30. kolovoza)

- **Tekst za razmatranje: *Pred odlaskom***

Bog, Krist, evanđelje, vječnost: to su istine koje blistaju iz svega što je čovjek u životu naučio i spoznao. A iz svih zapovijedi izrasla je ona prvenstveno kršćanska: ljubav.

Odlazak. Iza sebe moramo ostaviti čist prostor. Što se tiče zemaljskih stvari, treba ih na vrijeme srediti. Među njima su imetak i oporuka. Treba ih srediti tako da poslije smrti živima bude sve jasno, da ni jedna stvar ne bude uzrokom prepirke, zamjerki, zavisti. Za to treba biti dovoljno priseban. Zato s time ne odugovlačimo iz dana u dan do onoga dana kada ćemo se boriti za opstojnost i njihati se između svijesti i nesvijesti.

Zatim treba riješiti sve nesuglasice s ljudima. Sve mora biti izravnano. Čak i s onima s kojima se možda ukrštavaju naši putovi, pa smo možda bez posebne krivnje osjećali osvetu nad sobom. Sada je vrijeme da se sve to poravna. Potrebna je samo dobra riječ.

Ako smo nekome bili kamen spoticanja ili sablazan, i na to treba misliti. Mnogo toga je prošlo u nepovrat i drukčije se ne može popraviti negoli tihom molitvom, ili još bolje tihom žrtvom za one koje smo uvrijedili. Ako je još moguć razgovor u četiri oka, onda je i to blagotvorno.

Ništa ne smije ostati kod nas, ništa ne smije ležati na tlu oko nas – ni naše, ni tuđe. Očistimo prostor!

Bit će lijepa smrt ako će svi, koji nas budu pokapali, imati ugodan osjećaj da smo iza sebe ostavili prazan, čist prostor. Lijepa uspomena bit će možda najснаžnije djelo što smo ga u životu učinili za druge.

- **Iz blaga Biblije**

Glas viče u pustinji: Pripravite put Gospodinu, poravnajte mu staze! Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne! Što je krivudavo, neka se izravna, a hrapavi putovi neka se izglade! I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje. (Lk 3,4-6)

- **Iz blaga Crkve**

Krajnje je vrijeme da se vratimo ispravnoj perspektivi kojoj je svrha promatrati život u njegovoj cjelokupnosti. A ta je ispravna perspektiva vječnost za koju je život, u svakom svome razdoblju, znakovita priprema. I doba starosti mora odigrati svoju ulogu u tom procesu sazrijevanja ljudskoga bića u hodu prema vječnosti. (sv. Ivan Pavao II., Pismo starijim osobama, 10)

- **Pitanja za raspravu**

- 1) Što me je najsnažnije dotaknulo u izabranomu tekstu? Koje su mi se misli i osjećaji javili uz to?
- 2) Spremam li se na odlazak s ovog svijeta ili to stalno odgađam dovodeći se u opasnost da iza sebe ne ostavim čist prostor? Ako se spremam, kako to činim i jesam li spreman oprostiti i zatražiti oprostjenje?
- 3) Kako pomoći starijim osobama, a pogotovo onima koji se dugo nisu ispovijedali, da se barem pred smrt pripreme za dobru ispovijed i ispovjede, a u teškoj bolesti prime sakrament bolesničkoga pomazanja od kojega mnogi zaziru?
- 4) Što nam progovara izabran biblijski tekst? Kako ga možemo povezati sa svagdašnjicom starijih ljudi našega vremena?
- 5) Što nam poručuje izabran navod učiteljstva Crkve? Kako možemo te poruke primijeniti u životu starijih ljudi?

- **Poticaji**

Za mene: _____

Za obitelj/unučad: _____

Za Crkvu: _____

Za društvo: _____

- **Završna molitva (*Molitva za djedove i bake*)**

Draga braćo i sestre, dobar dan!

Ova današnja kateheza i ona iduće srijede posvećene su starijim osobama, a to su, unutar obitelji, djedovi i bake, ujne i ujaci, strine i stričevi. Danas ćemo razmišljati o aktualnom problematičnom položaju starijih osoba, a sljedeći put, to jest u iduću srijedu, više pozitivno, o pozivu sadržanom u ovom životnom dobu.

Zahvaljujući napredcima u medicini, ljudski vijek postao je dulji: no društvo se nije »proširilo« na život! Broj starijih osoba mnogostruko se povećao, ali naša društva nisu dovoljno organizirana da bi se napravilo mjesta za njih, uz ispravno poštovanje i konkretno uvažavanje njihove krhkosti i njihova dostojanstva. Dok smo mladi, skloni smo ignorirati starost, kao da je riječ o bolesti koje se treba podalje držati; kada pak ostarimo, pogotovo ako smo siromašni, ako smo bolesni i sami, na vlastitoj koži osjetimo nedostatke društva utemeljenoga na učinkovitosti, koje posljedično ignorira starije. A stariji ljudi su bogatstvo, ne smije ih se ignorirati.

Pri posjetu jednom domu za starije, Benedikt XVI. Izrekao je jasne i proročke riječi: »Kvaliteta nekoga društva, može se reći jedne kulture, prosuđuje se također na temelju toga kako se postupa sa starijim osobama i mjesta koje zauzimaju u zajedničkom životu.« (12. studenog 2012.)

To je istina, civilizacije se razlikuju prema odnosu spram starijih osoba. Posvećuje li se u nekoj civilizaciji pažnja starijim osobama? Ima li mjesta za starije osobe? Ova će civilizacija ići naprijed ako bude znala poštovati mudrost starijih osoba. U civilizaciji u kojoj nema mjesta za starije osobe ili su one odbačene jer predstavljaju problem, društvo nosi sa sobom virus smrti.

Na Zapadu su znanstvenici ovo stoljeće nazvali stoljećem starenja: broj djece opada, a starijih raste. Ta neravnoteža nas poziva na razmišljanje i traženje odgovora, štoviše, to je velik izazov za suvremeno društvo. Ipak kultura profita inzistira na tome da se starije prikazuje kao teret, kao *balast*. Oni ne samo da ne proizvode, smatra ta kultura, već su teret. Ukratko, što je rezultat takvoga razmišljanja? Bivaju odbačeni. Ružno je vidjeti odbačene starije osobe. To je ružno, to je grijeh! Ne usuđuju se mnogi reći otvoreno, ali to se čini! Ima nešto bijedno u tome navikavanju na kulturu odbacivanja. Ali mi smo naviknuli odbacivati ljude. Želimo otkloniti svoj sve veći strah od slabosti i ranjivosti, a time povećavamo tjeskobu starijih osoba da će predstavljati teret i biti napušteni.

Još tijekom svoje službe u Buenos Airesu imao sam prigodu iz prve ruke upoznati tu stvarnost sa svim problemima. »Stariji su ostavljeni, i to ne samo u materijalnoj neizvjesnosti. Ostavljeni su u sebičnoj nemogućnosti da se prihvate njihove granice koje odražavaju naše ograničenosti u mnogim teškoćama koje se mora danas prevladati, da bi se opstalo u društvu koje im ne dopušta sudjelovati, imati pravo glasa, niti biti uporišna točka po uzoru na potrošački model 'samo mladi mogu biti korisni i mogu uživati'. Te starije osobe bi naprotiv trebale biti, za društvo u cjelini, zaliha mudrosti našega naroda.

Stariji su zaliha mudrosti našega naroda! S kolikom se samo lakoćom uspava svijest kada nema ljubavi!« (*Samo nas ljubav može spasiti*, Vatikan, 2013., str 83.) To se i događa.

Sjećam se, dok sam posjećivao staračke domove razgovarao sam sa svima i mnogo puta sam čuo ovo: »Kako ste? A djeca? – Pa, dobro. – Koliko imate djece? – Mnogo. – I dolaze li vas posjetiti? – Da, da, uvijek, da, dolaze. – Kada su došli zadnji put?« Sjećam se jedne starice koja mi je rekla: »Ah, za Božić!« A bio je kolovoz! Osam mjeseci djeca je nisu posjetila, osam mjeseci je napuštena! To se zove smrtni grijeh, jeste li razumjeli? Dok sam bio dijete, baka nam je pričala priču o starom djedu koji se prljao dok je jeo jer nije mogao dobro prinijeti žlicu s juhom ustima. A sin, koji je već imao vlastitu obitelj, odlučio ga je premjestiti sa zajedničkog stola te je napravio mali stol u kuhinji, gdje ga drugi nisu mogli vidjeti, da jede sâm. I tako nije stvarao neprilike kada su dolazili prijatelji na ručak ili večeru. Nekoliko dana kasnije, došao je kući i našao najmlađeg sina kako se igra drvetom, čekićem i čavlama, nešto je pravio. Upita ga otac: »Što to radiš? – Pravim stol, tata. – Stol, zašto? – Da ga imam kad ti ostariš, tako da možeš jesti na njemu.« Djeca imaju više svijesti od nas!

U tradiciji Crkve postoji obilje mudrosti koja je uvijek podupirala kulturu bliskosti sa starijim osobama, raspoloživost za praćenje osobe s ljubavlju i solidarnošću u tom završnom dijelu života. Ta je tradicija ukorijenjena u Svetom pismu, kao što to potvrđuje, primjerice, ovaj tekst iz Knjige Sirahove: »Ne podcjenjuj govora staraca, jer oni su učili od svojih roditelja, a od njih ćeš se ti naučiti razboru i u pravo vrijeme odgovarati« (Sir 8,9).

Crkva se ne može i ne želi prikloniti mentalitetu bezosjećajnosti, a još manje ravnodušnosti i prezira prema starosti. Moramo probuditi kolektivan osjećaj zahvalnosti, poštovanja, prihvaćanja, koji će pomoći starijima da se osjećaju živim dijelom svoje zajednice.

Starije su osobe muškarci i žene, očevi i majke, koji su bili prije nas na našem istom putu, u našem istom domu, u našoj svakodnevnoj borbi za život dostojan čovjeka. Oni su muškarci i žene od kojih smo mnogo primili. Starija osoba nije tuđinac. Stariji to smo mi: uskoro, u dogledno vrijeme, no neminovno, iako na to ne mislimo. A ako ne naučimo lijepo postupati sa starijima, isto tako će se postupati s nama.

Krhki smo pomalo svi, stari. Neki, međutim, posebno su slabi, mnogi su sami i bolesni. Neki ovise o prijeko potrebnim lijekovima i skrbi drugih. Hoćemo li zato učiniti korak unatrag? Hoćemo li ih prepustiti njihovoj sudbini? Društvo bez blizine, gdje besplatnost i ljubav bez protuusluge – čak i među strancima – nestaju, jest izopačeno društvo. Crkva, vjerna Božjoj riječi, ne može tolerirati te izopačenosti. Kršćanska zajednica u kojoj se blizinu i besplatnost više ne smatra neophodnima, izgubit će zajedno s njima i svoju dušu. Gdje nema poštovanja spram starijih osoba, tamo nema budućnosti za mlade ljude!

(Izvor: <https://ika.hkm.hr/novosti/gdje-nema-postovanja-prema-starijima-nema-ni-buducnosti-za-mlade/>)

Draga braćo i sestre, dobar dan!

U današnjoj katehezi nastavljamo razmišljanje o bakama i djedovima, promatrajući vrijednost i važnost njihove uloge u obitelji. Pritom ću se poistovjetiti s tim osobama, jer i ja pripadam toj dobnoj skupini.

Kad sam bio na Filipinima, filipinski me narod pozdravljao riječima: »Lolo Kiko« – to jest, *djed Franjo* – »Lolo Kiko«, govorili su! Prvo je važno istaknuti ovo: istina je da nas društvo želi odbaciti, ali Bog to sigurno ne želi. Gospodin nas nikada ne odbacuje. On nas poziva da ga slijedimo u svim životnim dobima, a starost također sadrži milost i poslanje, pravi Gospodinov poziv. Starost je poziv. Još nije došlo vrijeme za »uvući vesla u čamac«. To se životno doba, nesumnjivo, razlikuje od prethodnih. Moramo ga malo osmisliti, jer naša društva nisu spremna, duhovno i moralno, dati tom razdoblju života njegovu punu vrijednost. Nekoć, u biti, nije bilo tako uobičajeno imati vremena na raspolaganju; danas je to puno normalnije. Čak je i kršćanska duhovnost ostala pomalo zatečena, pa je potrebno osmisliti duhovnost starijih osoba. Ali, hvala Bogu, postoje svjedočanstva svetaca starije dobi!

Na mene je ostavio vrlo dubok dojam Dan starijih osoba koji smo prošle godine proslavili ovdje na Trgu svetog Petra; trg je bio pun. Slušao sam iskustva starijih osoba koje se žrtvuju za druge, kao i iskustva bračnih parova koji su govorili: »Slavimo 50. obljetnicu braka, slavimo 60. obljetnicu braka«. Važno je to pokazati mladim ljudima koji se brzo umaraju; to je važno svjedočanstvo starijih osoba u vjernosti. A toga dana na ovome trgu ih je bilo mnogo. To razmišljanje treba nastaviti, kako u crkvenoj tako i u društvenoj sredini. Evanđelje nam u tome pomaže vrlo lijepom – u isti mah dirljivom i poticajnom – slikom. To je slika Šimuna i Ane, o kojima nam govori evanđelje Isusova djetinjstva koje je sastavio sveti Luka. To su dvije starije osobe, »starac« Šimun i »proročica« Ana koja je imala 84 godina. Ta žena nije skrivala svoju dob. Evanđelje kaže da su iščekivali dolazak Boga svaki dan, s velikom vjernošću, već dugi niz godina. Oni su ga htjeli vidjeti toga dana, vidjeti njegova znamenja, naslutiti njegov početak. Možda su se donekle i pomirili sa sudbinom da će umrijeti prije toga. To je dugo iščekivanje ipak nastavilo i dalje zauzimati cijeli njihov život, nisu imali važnijega posla od toga: čekati Gospodina i moliti. Ipak, kad su Marija i Josip došli u hram ispuniti odredbe Zakona, Šimun i Ana pohitaše s poletom, potaknuti Duhom Svetim (usp. Lk 2,27). Teret dobi i iščekivanja nestao je u trenutku. Prepoznali su Dijete i otkrili novu snagu za nov zadatak: uzdizati hvale i dati svjedočanstvo za taj Božji znak. Šimun je improvizirao prelijepi himan radosti (usp. Lk 2,29-32) – bio je pjesnik u tom trenutku – a Ana je postala prva Isusova propovjednica, »svima koji iščekivahu otkupljenje Jeruzalema pripovijedala [je] o djetetu« (Lk 2, 38).

Dragi djedovi i bake, drage starije osobe, povedimo se za primjerom tih dvoje staraca! Postanimo i mi pomalo pjesnici molitve: uživajmo u traženju vlastitih riječi, poslužimo se onima kojima nas uči Božja riječ. Veliki je dar za Crkvu molitva djedova i baka i starijih osoba! Molitva starijih osoba i djedova i baka jest dar za Crkvu, to je bogatstvo!

To je velik poticaj mudrosti za cijelo ljudsko društvo: pogotovo za ono koje je prezaposleno, previše zauzeto, previše rastreseno. Netko mora pjevati, također za njih, pjevati o Božjim znakovima, obznanjivati znakove Božje, moliti za njih! Pogledajmo Benedikta XVI. koji je odlučio posljednji dio svojega života provesti u molitvi i slušanju Boga! To je lijepo! Veliki vjernik iz prošloga stoljeća, pravoslavne tradicije, Olivier Clement, rekao je: »Civilizacija u kojoj se više ne moli jest civilizacija u kojoj starost više nema smisla. I to je zastrašujuće, trebamo prije svega starije osobe koje mole, jer starost nam je darovana upravo zbog toga.« Trebamo starije osobe koje mole, jer starost nam je darovana upravo zbog toga. Molitva starijih je nešto lijepo.

Možemo zahvaljivati Gospodinu za primljena dobročinstva i popuniti prazninu nezahvalnosti koja ga okružuje. Možemo moliti da se ispune očekivanja novih naraštaja i dati dostojanstvo sjećanju i žrtvama prethodnih naraštaja. Možemo podsjetiti ambiciozne mlade da je život bez ljubavi poput suhe, besplodne zemlje. Možemo reći mladima koji se boje da se tjeskobu koju osjećaju spram budućnosti koja je pred njima, može pobijediti. Možemo naučiti mlade ljude koji su previše zaljubljeni u sebe da je veća radost u darivanju negoli u primanju. Djedovi i bake čine stalni »zbor« velikoga duhovnoga svetišta, gdje molitva prošnje i pjesma hvale podupiru zajednicu koja radi i bori se na polju života.

Molitva, dakle, neprestano pročišćava srce. Hvala i molitva Boga sprječavaju srce da otvrdne u negodovanju i sebičnosti. Kako je ružan cinizam starije osobe koja je izgubila smisao svojega svjedočanstva, koja prezire mlade i ne prenosi mudrost života! Kako je naprotiv lijep poticaj koji starija osoba uspijeva prenijeti mladomu čovjeku koji traga za smislom vjere i života! To je stvarno poslanje baka i djedova, poziv starijih osoba. Riječi djedova i baka imaju nešto posebno za mlade. I oni to znaju. Riječi koje mi je baka predala u pisanom obliku na dan mojega svećeničkoga ređenja i dalje nosim sa sobom uvijek, u časoslovu, i često ih čitam i čine mi dobro.

Kako bih želio Crkvu koja izaziva kulturu odbacivanja preobilnom radošću zagrljaja između mladih i starijih! To je ono za što danas molim Gospodina, taj zagrljaj!

(Izvor: <https://ika.hkm.hr/novosti/starost-je-poziv/>)

Sadržaji za produblјivanje obuhvaćaju popise relevantnih crkvenih dokumenata, knjiga objavlјenih na hrvatskom jeziku, filmova i mrežnih stranica, kao i popis organizacija katoličkoga nadahnuća koje se cilјano bave stariјim osobama. Svi su popisi složeni abecednim redom. Popisu knjiga i filmova, kao i svakom drugom sadržaju, potrebno je pristupiti u duhu kršćanskog *ethosa* rukovodeći se preporukom svetoga Pavla: »Sve provjeravajte: dobro zadržite.« (1 Sol 5,21).

a) Crkveni dokumenti

Benedikt XVI., *Intima ecclesiae natura. Duboka narav crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014.

Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, VII. Izdanje popravljeno i dopunjeno, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (vidi: Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*)

Franjo, *Amoris laetitia. Radost ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.

Hrvatska biskupska konferencija, »*Da vaša radost bude potpuna*« (Iv 15,11). *Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018.

Hrvatska biskupska konferencija, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećeg tisućljeća*, Glas koncila, Zagreb, 2002.

Ivan Pavao II., *Evangelium vitae. Evanđelje života*, (III. izdanje), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Ivan Pavao II., *Salvifici doloris. Spasonosno trpljenje*, Kršćanska sadašnjost (III. izdanje), Zagreb, 2003.

Ivan Pavao II., *Pismo stariјim osobama*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

Ivan Pavao II., *Familiaris consortio. Obiteljska zajednica* (III. izdanje), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

Katekizam Katoličke Crkve, Doradeno izdanje, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2016.

Kongregacije za nauk vјere, *Naputak o molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

Papinsko vijeće za laike, *Dostojanstvo i poslanje stariјih osoba u Crkvi i u svijetu*, IKA, Zagreb, 1999.

b) Knjige objavljene na hrvatskom jeziku

Neala Ambrosi-Randić, Marlena Plavšić, *Uspješno starenje*, Društvo psihologa Istre, Pula, 2008.

Franka Belić, *Bakin vjeronauk*, UPT, Đakovo, 2009.

Grudina, Paola Bertolini, Gržan, Karel, *Otkrivamo vrline*, Vebum, Split, 2013.

Nancy Delvaux, *Petra kod bake i djeda*, Forum, Zadar, 2013.

Jasminka Despot-Lučanin, *Iskustvo starenja – doprinos teoriji starenja*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2003.

Slavica Dodig, *U potrazi za osmišljenom starosti*, Kršćanska sadašnjost, 2021.

Marta Fabrega, Jennifer Moore-Mallinos, *Moji dragi djed i baka*, Neretva, Zagreb, 2007.

Papa Franjo, *Bog je mlad. Razgovor s Thomasom Leoncinijem*, Vebum, Split, 2018.

Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago. Kateheze o obitelji*, Vebum, Split, 2015.

Anselm Grün, *Da sutra moram umrijeti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

Anselm Grün, *Visoko umijeće starenja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.

»Frate Indovino«, *Zabranjeno ostarjeti* (III. hrvatsko izdanje), UPT, Đakovo, 2009.

David Isaacs, *Izgrađivanje karaktera*, Vebum, Split, 2012.

Tomislav Ivančić, *Nemoć i svemoć starosti*, Teovizija, Zagreb, 2015.

Križo Katinić, *Sve su minute bitne – Antropološko-psihoterapijski pristup smrti*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2020.

Helmut Kratzl, *Darovano vrijeme. O umijeću starenja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.

Odilo Lechner, *Prenošenje vjere u obitelji. Lektira za baku i djeda*, Teovizija, Zagreb, 2009.

Christa Maves, *Abeceda za bake i djedove. Što moramo znati da bismo bili sretni sa svojom djecom i unučadi*, UPT, Đakovo, 2006.

Erwin Moser, *Djedove priče ili Krevet s letećim stablima*, Algoritam, Zagreb, 2012.

Pavao Pavličić, *Pohvala starosti*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2019.

Pavao Pavličić, *Vesele zgode djeda i bake*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2000.

Ivica Raguž, *Ite ad Joseph. Teološka razmatranja o sv. Josipu*, Panni, Đakovo, 2021.

Ivica Raguž, *O starosti. Ars senescendi*, Panni, Đakovo, 2018.

Henri Sanson, *Duhovni put starosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

K. Warner Shaie, Sherry L. Willis, *Psihologija odrasle dobi i starenja*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2001.

Franz Sodja, *Sunce već zalazi. Duhovni priručnik za starije*. Treći dan, Hrvatski Leskovac, 2019.

Manfred Spitzer, *Usamljenost. Neprepoznata bolest*, Ljevak, Zagreb, 2019.

Ana Štambuk, *Stavovi starijih osoba prema smrti i umiranju*, Sirius, Zagreb, 2018.

Spomenka Tomek Roksandić, Ninoslav Mimica, Marija Kušan Jukić i suradnici, *Alzheimerova bolest i druge demencije*, Medicinska naklada, Zagreb, 2017.

Jasminka Zloković, Anita Zovko, *Gereontologija – Izazovi i perspektive*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2020.

Ilija Živković, Suzana Vuletić, *Posljednji trenuci prije vječnosti. Teološko-bioetički naglasci shvaćana smrti i psihološko-duhovne intervencije*, Hanza media, Zagreb, 2016.

c) Filmovi

Age Old Friends, igrani, SAD, Kanada, 1989.

Bezvremenska Adaline (The Age of Adaline), igrani, SAD, 2015.

Blagdanski ručak (Pranzo di Ferragosto), igrani, Italija, 2008.

Čovjek u stolcu (Man in the Chair), igrani, SAD, 2007.

Čudo s Hudsona (Sully: Miracle on the Hudson), igrani, SAD, 2016.

Djeca prirode (Börn náttúrunnar), igrani, Island, 1991.

Divlje jagode (Smultronstället), igrani, Švedska, 1957.

Firefly Dreams (Ichiban utsukushî natsu), igrani, Japan, 2001.

Gospodin Schmidt (About Schmidt), igrani, SAD, 2002.

Gđa Palfrey u Claremontu (Mrs. Palfrey at the Claremont), igrani, SAD, Velika Britanija, 2005.

Gran Torino (Gran Torino), igrani, SAD, 2018.

Harry i Tonto (Harry and Tonto), igrani, SAD, 1974.

Imaš petlju? (The Bucket List), igrani, SAD, 2007.

Imena višnje, igrani, Hrvatska, 2015.

Indijski začini na francuski način (The Hundred-Foot Journey), igrani, SAD, Indija, Ujedinjeni Arapski Emirati, 2014.

Jednostavan život Noaha Dearborna (Simple Life of Noah Dearborn), igrani, SAD, 1999.

Ljetnikovac na Zlatnom jezeru (*On Golden Pond*), igrani, SAD, 1981.

Marvinova soba (*Marvin's Room*), igrani, SAD, 1996.

Nebesa (*Up*), animirani, SAD, 2009.

Nebraska, igrani, SAD, 2013.

Neobična priča o Benjaminu Buttonu (*The Curious Case of Benjamin Button*), igrani, SAD, 2008.

Otac (*Dad*), igrani, SAD, 1989.

Our Souls at Night, igrani, SAD, 2017.

Paulie (*Paulie*), igrani, USA, 1998.

Pisma Juliji (*Letters to Juliet*), igrani, SAD, 2010.

Polikarp (*Polycarp*), igrani, SAD, 2015.

Posljednji poklon (*The Ultimate Gift*), igrani, SAD, 2006.

Pripravnik (*The Intern*), igrani, SAD, 2015.

Pripremi se za budućnost (*Make Way For Tomorrow*), igrani, SAD, 1937.

Rapsodija u kolovozu (*Rhapsody in August / Hachi-gatsu no kyôshikyoku*), igrani, Japan, 1991.

Ratna soba (*War Room*), igrani, SAD, 2015.

Still Mine, igrani, Kanada, 2012.

Straightova priča (*The Straight Story*), SAD, Francuska, Velika Britanija, 1999.

Svemirski kauboji (*Space Cowboys*), igrani, SAD, Australia, 2000.

Svi smo super (*Stanno Tutti Bene*), igrani, Italija, 1990.

Teta Danielle (*Tatie Danielle*), igrani, Francuska, 1990.

Tokijska priča (*Tokyo monogatari*), igrani, Japan, 1953.

Umberto D, igrani, Italija, 1952.

Vozeći gospođicu Daisy (*Driving Miss Daisy*), igrani, SAD, 1989.

Zov divljine (*The Call of the Wild*), igrani, SAD, 2020.

Žena u zlatu (*Woman in Gold*), igrani, Velika Britanija, 2015.

Živjeti (*Ikiru*), igrani, Japan, 1952.

d) Mrežne stranice

hrvatske:

www.savjetovaliste.hr (Hrvatsko društvo bračnih i obiteljskih savjetovališta)

www.pravo.unizg.hr/scsr/kg (Katedra za socijalnu gerontologiju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu)

www.muh.hr (Matica umirovljenika Hrvatske)

<https://mrosp.gov.hr/> (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike)

www.stampar.hr/gerontologija (Služba za javnozdravstvenu gerontologiju nastavnog zavoda za javno zdravstvo *Dr. Andrija Štampar*)

<https://hod-zajedno.hr/> (Udruga za promicanje obiteljskih vrijednosti HOD ZAJEDNO)

<https://obitelj.hbk.hr/> (Ured Hrvatske biskupske konferencije za život i obitelj)

<http://djos.hr/znanstveni-simpozij-o-starosti-i-starenju/> (Znanstveni simpozij *O starosti i starenju*, održan 12. listopada 2017. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu)

strane:

www.laityfamilylife.va (vatikanski Dikasterij za laike, obitelj i život)

www.fiapa.net/ (Međunarodna federacija udruženja starijih osoba)

www.catholicgrandparentsassociation.org (Međunarodno udruženje katoličkih baka i djedova)

www.laityfamilylife.va/content/laityfamilylife/en/eventi/2020/la-ricchezza-degli-anni.html (Međunarodni kongres vatikanskoga Dikasterija za laike, obitelj i život o pastoralu starijih osoba; Rim, siječanj 2020.)

www.un.org/en/events/olderpersonsday/ (Organizacija Ujedinjenih naroda – Međunarodni dan starijih osoba)

www.academyforlife.va (Papinska akademija za život)

<https://gov.hr/moja-uprava/obitelj-i-zivot/treca-dob/168> (Središnji državni portal – Treća dob)

www.who.int/ageing/en/ (Svjetska zdravstvena organizacija)

e) Popis organizacija/ustanova katoličkog nadahnuća koje se ciljano bave starijim osobama

Centar i dom za starije i nemoćne osobe *Dragi bližnji*

adresa: Ante Starčevića 63, 35430 Okučani

tel.: 035/346 630 (centrala); faks: 035/346 631; mobitel: 099 570 0884

e-pošta: dragi-bliznji@klanjateljice.hr

mrežna stranica: <https://www.klanjateljice.hr/centri-i-projekti/dragi-bliznji/>

Dom za starije i nemoćne osobe *Križevci*
adresa: Franje Račkoga 36/38, 48260 Križevci
telefon: 048/712-171, faks: 048/271 526
e-pošta: sestre.bazilijanke@inet.hr

Dom za starije i nemoćne osobe *Lovret*
adresa: Starčevićeva 19, Split
telefon: 021/329 200, faks: 021/329 205
e-pošta: dom-lovret@dom-lovret.hr
mrežna stranica: <https://dom-lovret.hr>

Hospicij *Marija K. Kozulić* – Ustanova za palijativnu zdravstvenu skrb
adresa: Tizianova 15, 51000 Rijeka
tel: 051/585 061 (ravnateljica Daniela Orbanić), faks: 051/585 091
e-pošta: hospicij@ri-nadbiskupija.hr
mrežna stranica: <http://hospicij-marijakozulic.hr/>

Kuća sv. Franje – Dom za starije i nemoćne osobe
adresa: Ulica sv. Izidora 5, Odra, 10020 Novi Zagreb
telefon: 01/6269 300, Faks: 01/6269 309
e-pošta: ravnatelj@kuca-sv-franje.hr
mrežna stranica: <https://www.kuca-sv-franje.hr>

Katolička udruga *Kap dobrote*
adresa: IV. Stara Peščenica 3, Zagreb
telefon: 01/2317 802
e-pošta: katolicka-udrugakap@kap-dobrote.hr
mrežna stranica: www.kap-dobrote.hr

Katolička udruga *Veronikin rubac*
adresa: Trg Vatroslava Lisinskog 3, 31000 Osijek
telefon: 031/214 044, faks: 031/215 693
e-pošta: veronikin-rubac@net.hr
mrežna stranica: www.veronikin-rubac.hr
odgovorna osoba: Mara Šešo, predsjednica (mobitel: 091 736 9241)

Katolička udruga *Lovret*
adresa: Brnik 2, 21000 Split
telefon: 021/319 470, faks: 021/375 096
e-pošta: katolicka.udrugalovret@st.t-com.hr
odgovorna osoba: Jasminka Varin, predsjednica (mobitel: 099 3444 594)

Specijalna bolnica za psihijatriju i palijativnu skrb *Sveti Rafael* Strmac
adresa: Strmac naselje 4, Šumetlica 35 404 Cernik
telefon: 035/386 700 (recepција), 035/386 724 (tajništvo); faks: 035/386 701
e-pošta: tajnistvo@bolnicasvetirafael.eu
mreža: <https://www.bolnicasvetirafael.eu/>
ravnateljica: Maristela Šakić, dr. med. spec. psih.
(maristela.sakic@bolnicasvetirafael.eu)

Stepinčev dom
adresa: Cugovec 170, Gradec
telefon: 01/ 2726 609, 01/ 2362 480, faks: 01/ 2790 008
mobitel: 099/2548 124, 098/1617 551
e-pošta: mia.liker@stepincev-dom.com
mrežna stranica: <http://www.stepincev-dom.com>

Udruga *La Verna*
adresa: Jurišićeva 1/5, 10000 Zagreb
telefon: 01/5588 917, mobitel: 099 312 7749
e-pošta: palijativa.laverna@gmail.com
mrežna stranica: www.laverna.hr

Udruga za psiho-socijalne potrebe *Amadea*
adresa: Frankopanska 5c, 31400 Đakovo
tel.: 031/814 920, faks: 031/814 914, mob.: 098 9631 896
e-pošta: amadea-dj@hi.t-com.hr
mrežna stranica: www.amadea.hr

Zaklada bl. Alojzija Stepinca
adresa: Trg kardinala Stepinca 1, Rakitje, 10437 Bestovje
telefon/faks: 01/332 3313
e-pošta: racitanka@gmail.com
mrežna stranica: <http://zupablalozijastepinca.hr/Zaklada/Hospicij>
upravitelj Zaklade: vlč. Božidar Cindori

Zaklada *Biskup Josip Lang*
adresa: Palmotićeva 33, 10000 Zagreb
tel./faks: 01/4803 043
e-pošta: info@zbi.hr
mrežna stranica: www.zbi.hr

OBRAZAC ZA VREDNOVANJE

Ispunjava se pojedinačno.

Na skali od 1 do 5 ocijeni priručnik (zaokruži):

1 2 3 4 5

Na skali od 1 do 5 ocijeni sadržaj kateheza (zaokruži):

1 2 3 4 5

Na skali od 1 do 5 ocijeni provođenje kateheza (zaokruži):

1 2 3 4 5

Što ti se osobito utisnulo u pamćenju?

Što bi posebno pohvalio/pohvalila?

Što bi predložio/predložila kao poboljšanja?

Koje su najveće dobrobiti pohađanja kateheza za tebe?

Koje su najveće dobrobiti pohađanja kateheza za tvoje najbliže?

1) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 1. KATEHEZE

Kako lijepo pristaje sijedoj kosi zdrava rasudba i starcima savjet znalački! O, kako je lijepa mudrost u staraca i promišljen savjet odličnika! Veliko je iskustvo kruna starcima, i strah je Gospodnji istinska slava njihova. (Sir 25,4-5)

Navedeni tekst starozavjetnoga mudraca Siraha slijedi neposredno nakon rečenica: »A tri vrste ljudi mrzi duša moja i veoma mi je oduran život njihov: ohol siromah i lažljiv bogataš i razbludan starac koji nema razbora. Ako za mladosti nisi ništa sabirao, kako ćeš išta naći u starosti?« (Sir 25,2-3). Vidljivo je iz toga da je mudračevo promišljanje prije svega upravljeno mladima i želi ih potaknuti da već od mladosti rade na sebi, na stjecanju razbora i mudrosti, kako bi u starosti mogli doživjeti onu ljepotu o kojoj je riječ u nastavku. Ondje su pohvaljene odlike starijih osoba: mudrost – koja je još označena kao ispravna prosudba i dobar savjet – iskustvo i strah Gospodnji.

Posjedovanje mudrosti jest lijepo. Grčka riječ koja je pritom korištena najčešće opisuje ljepotu anđela, ljepotu hrama ili ljepotu prirode. Tako već u grčkom prijevodu Knjige Postanka nalazimo tu riječ kad se govori o stablima koja je Bog postavio u Rajski vrt (usp. Post 2,9). Prema tome, čovjek u starosti može doživjeti i drugima pružiti rajsku ljepotu svojom mudrošću, prikladnim savjetom, zdravim prosuđivanjem. Prema Levitskom zakoniku, potrebno je uzeti »lijepih plodova« kako bi se na Blagdan sjenica moglo veseliti u Božjoj nazočnosti (usp. Lev 23,40). Tako ta prava ljepota starca pomaže drugima da dožive Božju blizinu.

Kad je riječ o iskustvu, primjećuje se da Sirah s iskustvom povezuje oprez i stidljivost (usp. Sir 21,22). Iskustvo čovjeku kaže da ne treba brzati u zaključcima i u postupcima, da treba o svemu prethodno dobro promisliti. Takvo je iskustvo »kruna starcima«, pri čemu kruna označava pobjednički vijenac. Prava pobjeda ne postiže se mladenačkim poletom, koji je također potreban, nego tek kad se on oplemeni zrelim iskustvom. Iskustvo pomaže čovjeku da stekne vijenac slave i da tako opet dođe u Božju nazočnost.

Na kraju je istaknut *strah Gospodnji*. Već je na početku svoje knjige Sirah napisao: »Strah je Gospodnji punina mudrosti« (Sir 1,16). Nije riječ o strahu zbog kojeg bi čovjek bježao od Boga ili se od njega skrivao. To nije strah koji bi donosio nelagodu. Riječ je o strahopoštovanju koje proizlazi iz Božje ljubavi i njegova milosrđa. Riječ je o želji osobe da ne povrijedi onoga koji joj je toliko dobra učinio. U tome je prava mudrost. Time starac postaje svjedokom prave mudrosti, a zapravo Božje ljubavi, dobrote i milosrđa.

2) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 2. KATEHEZE

Onda se Tobija poče moliti: »Blagoslovljen da si, Bože naših otaca, blagoslovljeno sveto i slavno ime tvoje u sve vijek! Blagoslivljala te nebesa i sva tvoja stvorenja u sve vijek! Ti si stvorio Adama i dao mu pomoćnicu Evu: od njih je proizašao ljudski rod. Ti si rekao: 'Nije dobro da čovjek bude sam; načinimo mu pomoćnicu sličnu njemu.' Gospode, ne uzimam zbog pohote ovu svoju sestru, nego po istini. Smiluj mi se i učini da s njom doživim starost.« I zajedno rekoše: »Amen, amen.« (Tob 8,5-8)

Knjiga o Tobiji sadrži poučnu priču o dvjema obiteljima, Tobijinoj i Sarinoj. Obje obitelji proživljavaju teške životne tragedije, ali istodobno, u teškim vremenima, ostaju vjerne Bogu. Tobijin otac Tobit nesretnim je slučajem oslijepio, a Sarina su sedmorica muževa već prve bračne noći umrli.

Tobija sada izriče svoju molitvu nakon svadbene gozbe i započinjući svoju prvu bračnu noć sa Sarom. On ponajprije blagoslivlja i hvali Boga koji je sve stvorio, pa je stoga i sav svijet i sâm ljudski život u njegovoj ruci.

U Božjem je promišljanju i brak među muškarcem i ženom, kao što je to vidljivo i na početku Knjige Postanka, gdje Bog kaže: »Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on« (Post 2,18). Pritom se koristi hebrejski izraz koji ne želi povući znak jednakosti između muškarca i žene, nego naglašuje njihovu komplementarnost. Oni se nadopunjuju. S druge strane, za razliku od prilika u vremenima u kojima nastaju biblijski tekstovi, naglašeno je i da je podređenost žene muškarcu posljedica grijeha. U Božjem naumu oni su ravnopravni. Zato u hebrejskom nose gotovo isto ime: muškarac se u hebrejskom kaže *iš*, a žena *išša*.

Kad Tobija podsjeća na taj odlomak Knjige Postanka, jasno je da Saru vidi kao sebi ravnu, kao svoju sestru. On je ne uzima iz pohote, ne promatra je kao objekt koji treba zadovoljiti njegove potrebe, nego kao osobu koja ga nadopunjava, bez koje nije potpun. Svijest o Bogu koji je Gospodar nad čovjekovim životom i svijest o međusobnoj bračnoj ravnopravnosti daju Tobiji, a s njime i svakomu čovjeku, pouzdanje da se može zajedno dočekati starost i da život u starosti može biti ispunjen radošću. Ovo pouzdanje hranjeno je i prošlim vjerničkim iskustvom Tobijine i Sarine obitelji, koje i u nevoljama ostaju vjerne Bogu. Vjernost Bogu temelj je mirnoga zajedničkog života. Jedno židovsko promišljanje o braku, igrajući se hebrejskim slovima kojima su pisane imenice *muškarac* i *žena*, kaže da se od tih slova može sastaviti i riječ koja znači *Gospodin*. Ako se iz tih dviju imenica izbace slova koja tvore riječ *Gospodin*, ostaju samo dva slova koja znače *oganj*. Zaključuju: ako se iz braka izbací Bog, ostaje samo oganj koji će sve uništiti.

3) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 3. KATEHEZE

Unuci su vijenac starcima, a sinovima ures oci njihovi. (Izr 17,6)

Riječi Knjige Mudrih izreka govore o međusobnoj ovisnosti različitih naraštaja, osobito unutar obitelji. Prema pravilima hebrejske poezije, ovaj se redak sastoji od dva stiha koji zajedno čine jedinstvo, pri čemu drugi stih nadopunjava sadržaj prvoga stiha, i tek zajedno izriču potpunu misao.

Prvi stih promatra što unuci, ili doslovno »sinovi sinova« donose starcima. Oni su za njih »vijenac«. Riječ je o kruni kakvu su stavljali na glavu vladara ili božanstva. Kruna izriče tko je onaj koji je nosi na glavi. Tako i unuci daju svjedočanstvo o svojim starcima. Vidljivo je to i iz Knjige Sirahove gdje se govori o velikom svećeniku Šimunu, pa se za njega kaže da je, dok je prinosio žrtve, bio »okružen vijencem braće svoje« (Sir 50,12). Hebrejska riječ koja je ovdje prevedena »vijenac« ista je kao i u odlomku iz Knjige Mudrih izreka. Braća velikoga svećenika bila su mu podrška u obnašanju službe. Tako su i unuci podrška starcima u njihovu životnom poslanju.

Drugi stih promatra što očevi donose sinovima, pa se kaže da su oni njihov »ures«. Hebrejska riječ koja je prevedena *ures*, može označavati proslavu, ponos, sjaj, veličanstvo, dobar glas, ali i ljepotu i ures, pa i nakit. Daleko od nevoljko nošena tereta ili brige, starci su oni kojima se mlađi mogu ponositi i u kojima mogu naći svoj ures i svoju slavu.

Iz svega se može zaključiti da nečiji život dobiva na vrijednosti kad se promatra u rasponu budućih i prošlih naraštaja. Ne bježeći od osobne odgovornosti za vlastiti život, može se reći da je osoba određena svojim starijima i svojim mlađima. Oni su dodatna vrijednost. Ako su starci dodatna vrijednost svojom mudrošću i iskustvom, mladi su dodatna vrijednost svojim poletom, snagom i životnošću.

Kao i stihovi hebrejske poezije, stariji i mlađi naraštaj međusobno se nadopunjuju i ne mogu se razumjeti odvojeno. Tko si ti, pokazuje tvoj odnos prema starcima. Tko si ti, pokazuje tvoj odnos prema mladima. Svatko se treba pitati kakva je njegova kruna i kakav mu je ures.

4) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 4. KATEHEZE

»Tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge.« (Mk 10,43-45)

Ove Isusove riječi upućene su njegovim učenicima nakon što su mu Zebedejevi sinovi, Jakov i Ivan, rekli: »Daj nam da ti u slavi tvojoj sjednemo jedan zdesna, a drugi slijeva« (Mk 10,37). Iz Isusova odgovora jasno je da se kršćanin ne treba brinuti oko toga koji će položaj zauzeti, nego oko toga kako će služiti.

Za takav život Isus im daje samoga sebe kao primjer. Pritom se predstavlja kao *Sin Čovječji*. Ovaj naslov Isus koristi s dvama značenjima. Katkad podsjeća na onoga Sina Čovječjega o kojem govori prorok Daniel, kad vidi Sina Čovječjega koji dolazi na oblacima, a riječ o Mesiji koji dolazi kao pobjednik. Tako je u naslovu Sin Čovječji prisutna trijumfalna slika Isusa Krista. U tekstu koji je ovdje predložen za promišljanje, Sin Čovječji označuje čovjekovu krhkost. Uvijek kad Isus navješćuje svoju muku i smrt, koristi upravo taj naslov. U Markovu evanđelju to čini triput, a treći put to je učinio neposredno prije spomenuta zahtjeva Zebedejevih sinova. Jasno je da u Isusovu viđenju služenje može podrazumijevati i trpljenje. Za Isusa to je značilo i život svoj dati »kao otkupninu za mnoge«.

Kršćanin je pozvan na takvo služenje. Dapače, kršćaninova je veličina upravo u tome koliko se znade poniziti i služiti drugima. U odluci da nasljeđuje Krista, kršćanin se svakoga dana treba pitati: »Jesam li spreman sav svoj život uložiti za drugoga?« To znači da on više ne živi samo sebi, nego njegov život smisao nalazi u drugima. Potrebno je prestati razmišljati o tome što drugi čine meni, kako se odnose prema meni, kako ispunjavaju svoje dužnosti, kako idu ususret mojim potrebama. Valja se okrenuti prema drugima i razmišljati što ja mogu učiniti za druge, kako se odnosim prema drugima, kako ispunjavam svoje dužnosti, kako idem ususret tuđim potrebama. Tako se kršćanin oslobađa egoizma i zatvorenosti u sebe, u svoja nezadovoljstva i ogorčenosti, te je slobodan za ljubav i darivanje. U takvu načinu života pronalazi se i proslava, trijumf Sina Čovječjega. Služenje i poniznost uzvisuju čovjeka do nezamislive slave.

5) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 5. KATEHEZE

Sijede su kose prekrasna kruna, nalaze se na putu pravednosti. Tko se teško srđi, bolji je od junaka, i tko nad sobom vlada, bolji je od osvojitelja grada. (Izr 16,31-32)

Knjiga Mudrih izreka, kao i gotovo sva biblijska mudrosna književnost, nastoji ponuditi ispravan put kojim vjernik treba ići. Za razliku od puta zla, nepravde i sebičnosti, vjernik treba izabrati put dobra, pravde i velikodušnosti. Za razliku od puta bezbožnosti, vjernik treba izabrati put poslušnosti Bogu.

O tome je riječ i u ovom odlomku. Kad se spominju »sijede kose«, riječ je o slici koja označava stariju dob. Iz teksta proizlazi da starija dob nije viđena kao muka, kao nevolja ili kao otežavajuća okolnost, nego kao »prekrasna kruna«, to jest kao nečija slava, čast, uzdignuće, dostojanstvo. Ova slava, čast, uzdignuće i dostojanstvo ne ovise o ljudima koji su uokolo, ne ovise o tome hoće li ljudi iskazivati čast starijoj osobi i hoće li poštovati njezino dostojanstvo. Ova slava i pobjeda starije osobe nalazi se »na putu pravednosti«, to jest ovisi o tome koliko ta osoba ispunjava pravednost.

Pojam pravednosti u Starom zavjetu mnogo je dublji od pojma pravednosti na koji obično mislimo. U hrvatskim rječnicima naći će se i ovakva definicija pravednosti i pravde: »Zakonom i običajima utemeljeno stanje u kojem svatko čuva ili dobiva materijalna i duhovna dobra bez štete po drugoga.« Biblijska pravednost ne označuje samo odsutnost štete za drugoga, nego i rad u korist drugoga. U biblijskom gledanju, Bog je svega stvorio dovoljno za sve ljude, pa su oni koji imaju više dužni dati onima koji nemaju ili imaju manje. To je biblijska pravednost. Pravednost je ispunjavanje Božje milosrdne volje.

Drugi redak predloženoga teksta nije logički povezan s prethodnim, nego predstavlja sasvim zasebnu misao, a govori o čovjekovoj samokontroli u kojoj je prepoznato veliko junaštvo. Ima li se na umu Stari zavjet i svi njegovi izvještaji o ratovima i pobjedama koje Bog daje svome narodu, jasno je koliko je važna uloga junaka koji osvaja gradove. On je Božji poslanik i sredstvo u Božjim rukama. On ostvaruje Božju volju. Prema Knjizi Mudrih izreka, još je važniji onaj koji uspijeva vladati sobom, koji umjesto srdžbe pokazuje blagost. On je još veće sredstvo u Božjim rukama, on je pravi Božji poslanik i ostvaruje Božju milosrdnu volju.

6) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 6. KATEHEZE

A bijaše neka proročica Ana, kći Penuelova, iz plemena Ašerova, žena veoma odmakla u godinama. Nakon djevojaštva živjela je s mužem sedam godina, a sama kao udovica do osamdeset i četvrte. Nije napuštala Hrama, nego je postovima i molitvama danju i noću služila Bogu. Upravo u taj čas nadođe. Hvalila je Boga i svima koji iščekivahu otkupljenje Jeruzalema pripovijedala o djetetu. (Lk 2,36-38)

U prva dva poglavlja Lukina evanđelja nalazi se izvještaj o navještaju Isusova rođenja i o događajima vezanim uz njegovo rođenje. Veliki je broj likova koji se u ta dva poglavlja pojavljuju. Ipak, proročica Ana ističe se starošću i šutnjom. Uistinu, prije više od dvije tisuće godina nije bila mala stvar doživjeti osamdeset i četiri godine. Moglo bi se reći da je to bilo gotovo dvostruko više od očekivane ljudske dobi toga vremena. Svojim suvremenicima Ana je morala djelovati kao žena iz kakvoga drugoga vremena, pa je već i zbog toga izazivala poštovanje. Osim toga, vrlo dugo je provela sama. Djevojke su se tada udavale vrlo rano, pa ako je nakon samo sedam godina braka obudovjela, mora da je postala udovica već oko svoje dvadesete godine ili koju godinu kasnije. To znači da je iskusila samoću šezdesetak godina.

Te životne prilike, koje bi netko nazvao neprilikama, ona je iskoristila za post, molitvu i služenje Bogu. Evanđelist kaže i da »nije napuštala Hrama«. Zapravo želi reći da je svakoga dana dolazila u Hram kako bi ondje molila. Tako je svaki dan mogla promatrati prinošenje žrtava i slušati molitve koje su izgovarali i pjevali svećenici i leviti. Promatrala je ljude kako dolaze u Hram sa svojim problemima ili sa željom da zahvale Bogu. Neki su, poput Marije i Josipa, donosili prikazati svoju novorođenu djecu. Milosni je dar Božji što je Ana u djetetu Isusu prepoznala odgovor na želje onih koji »iščekivahu otkupljenje Jeruzalema«. Zasigurno je tada, kao i svakoga dana, u Hramu bilo mnogo ljudi, ali samo je Ani bilo dano da ga prepozna. Ona je mogla prepoznati Božje poticaje i primiti Božju milost jer je imala dugotrajno iskustvo molitve. Njezina molitvena samoća pomogla joj je da stvari oko sebe promatra pronicavim pogledom i da uoči ono što je bitno.

Osoba koja je u dobi kad više fizički ne može raditi sve ono što je radila ranije, osoba koja je zbog svoje starije dobi katkad ili često sama, može to svoje novo stanje iskoristiti za molitvu. Tko zna, možda će joj upravo ta molitvena samoća pomoći da bolje vidi i razumije stvari oko sebe, pa time bude od pomoći i mlađima oko sebe. Ne treba bježati od šutnje koja je i Anu uvela u duboko poznavanje Boga i Božjih nauma.

7) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 7. KATEHEZE

Dakle, budući da je Krist trpio u tijelu, i vi se oboružajte istim mišljenjem – jer tko trpi u tijelu, okanio se grijeha – da vrijeme što vam u tijelu još preostaje proživite ne više po ljudskim požudama, nego po Božjoj volji. (1 Pt 4,1-2)

Prva Petrova poslanica obraća se vjernicima koji prolaze kroz teška vremena. Već su na početku poslanice pozvani da se raduju, »makar se sada možda trebalo malo i žalostiti zbog različitih kušnja« (1 Pt 1,6). U takvim kušnjama poslanica opetovano poziva vjernike na nasljedovanje Isusa Krista, pa na jednom mjestu kaže: »Ako dobro čineći trpite pa strpljivo podnosite, to je Bogu milo. Ta na to ste pozvani jer i Krist je trpio za vas i ostavio vam primjer da idete stopama njegovim« (2,20-21).

Potom, služeći se Izaijinim proroštvom o sluzi patniku koji će naše grijeha ponijeti, premda nije učinio grijeha (usp. Iz 53,5.9), govori o Kristu koji »na uvredu nije uvredom uzvrćao i mučen nije prijeto, prepuštajući to Sucu pravednom«, a sve poradi nas da bismo »umrijevši grijesima«, pravednosti živjeli (usp. 1 Pt 2,22-25).

U nastavku, nakon što je već bila riječ o kršćanskom odnosu prema poganima, prema vlastima, prema »naopakim« gospodarima, o kršćanskom življenju u braku i unutar kršćanske zajednice, zaključno se kaže: »Ta uspješnije je trpjeti, ako je to Božja volja, čineći dobro, nego čineći zlo« (3,17). U Prvoj Petrovoj poslanici jasan je temelj takva dobra odnosa prema svima, koji katkad podrazumijeva trpljenja. Temelj za prihvaćanje trpljenja jest ponovno primjer Isusa Krista (usp. 3,18-22).

Tek se u tom kontekstu može razumjeti tekst koji je ovdje predložen za razmatranje. Vjerniku je potrebno isto mišljenje poput onoga koje je imao Isus Krist (usp. 4,1). Kršćanin treba biti spreman na žrtvu poradi drugih. Takva spremnost isključuje svako samosažaljevanje jer razumije da je vlastita žrtva dragovoljno prihvaćanje Božje volje, a sve radi spasenja drugih. Kristov primjer poziva nas na velikodušno darivanje sebe i na velikodušno trpljenje. Vrijeme koje je pred čovjekom, darovano je vrijeme. To je dar koji omogućuje čovjeku da počne ili nastavi živjeti po Božjoj volji. To je put spasenja i otkupljenja.

8) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 8. KATEHEZE

Zato opašite bokove pameti svoje, trijezni budite i savršeno se pouzdajte u milost koju vam donosi Objavljenje Isusa Krista. [...] Kao što je svet Onaj koji vas pozva, i vi budite sveti u svemu življenju. Ta pisano je: »Budite sveti jer sam ja svet«. Ako dakle Ocem nazivate njega koji nepristrano svakoga po djelu sudi, vrijeme svoga proputovanja proživite u bogobožnosti. (1 Pt 1,13.15-17)

Iz tih redaka izbija opći poziv na svetost. On podsjeća na riječi Levitskoga zakonika u kojem je više puta ponovljen isti poziv. Tako se ondje prvo kaže: »Ta ja – Gospodin – Bog sam vaš! Posvećujte se, dakle, da sveti budete, jer svet sam ja!... Jest, ja sam Gospodin; izveo sam vas iz zemlje egipatske da vam budem Bog. Budite, dakle, sveti jer sam svet ja!« (Lev 11,44-45). Kasnije se kaže: »Gospodin reče Mojsiju: 'Govori svoj zajednici Izraelaca i reci im: Sveti budite! Jer sam svet ja, Gospodin, Bog vaš!'« (19,1-2). Ovi pozivi na posvećenje i na svetost povezani su prvo s obvezom ispunjavanja obrednih zakona, s obvezom one vjernosti Bogu koja se očituje primjerice u prinošenju žrtava ili obdržavanju svetosti tjednoga počinka. Nakon toga poziv na svetost povezan je u Levitskom zakoniku s obvezom vjernika da ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga (usp. 19,18), gdje se ta ljubav širi i na strance (usp. 19,33-34), što će Isus proširiti i na neprijatelje (usp. Mt 5,43-48).

Baš ondje gdje Isus govori o ljubavi prema neprijateljima, on ovu pouku u Matejevu evanđelju završava pozivom: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!« (Mt 5,48). U Lukinu evanđelju ta će pouka biti popraćena Isusovim pozivom: »Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan« (Lk 6,36). Sve su to oblici onoga istoga početnoga poziva na svetost.

Prema tekstu iz Prve Petrove poslanice, takav život svetosti započinje s bogobožnošću (1 Pt 1,17), pri čemu se valja pouzdati u Božju milost (1 Pt 1,13), to jest u Božje djelovanje. Doista, čovjek može raditi na sebi, može se truditi da bude milosrdan, da bude savršen, ali savršenstvo neće postići u ovome životu. Pravilo je duhovnog života da vjernik treba nastojati na osobnoj svetosti, treba se truditi oko ispunjenja Božjih zapovijedi, a ponajviše oko ljubavi spram Boga i spram ljudi, ali istodobno mora biti svjestan da svojim silama ne može postići puno savršenstvo. Bog nas svojom milošću, po Isusu Kristu, u Duhu Svetome, čini savršenima. To se događa u krštenju i u svakoj svetoj ispovijedi.

9) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 9. KATEHEZE

Jer ja se već prinosim za žrtvu ljevanicu, prispjelo je vrijeme moga odlaska. Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao. Stoga, pripravljen mi je vijenac pravednosti kojim će mi u onaj Dan uzvratiti Gospodin, pravedan sudac; ne samo meni nego i svima koji s ljubavlju čekaju njegov pojavak. (2 Tim 4,6-8)

Druga poslanica Timoteju donosi nam lik apostola Pavla koji osjeća da je već na kraju svoga životnoga puta, te donosi svojevrsnu retrospektivu na svoj cjelokupan život. Na vrijeme koje je za njim on gleda kao na »boj«.

Riječ je o duhovnom boju o kojemu u pavlovskoj tradiciji nalazimo dva vrlo jasna teksta. Jedan je iz Prve poslanice Solunjanima koja je ujedno i prva poslanica uopće koju je Pavao napisao. Ondje on kaže: »Mi koji smo od dana, budimo trijezni, obucimo oklop vjere i ljubavi i stavimo kacigu spasenja! Ta Bog nas nije odredio za gnjev, nego da imamo spasenje po Gospodinu našem Isusu Kristu, koji je za nas umro da – bdjeli ili spavali – zajedno s njime živimo« (1 Sol 5,8-10). Kada spominje spasenje, tada je riječ o vjernikovoj nadi da će se u vječnosti naći s Kristom. Duhovni boj, dakle, vodi se s vjerom, nadom i ljubavlju.

U Poslanici Efežanima nalazimo razrađeniju sliku ovoga boja: »Posegnite za opremom Božjom da uzmognete odoljeti u dan zli i održati se kada sve nadvladate. Držite se dakle! Opašite bedra istinom, obucite oklop pravednosti, potpašite noge spremnošću za evanđelje mira! U svemu imajte uza se štit vjere: njime ćete moći ugasiti ognjene strijele Zloga. Uzmite i kacigu spasenja i mač Duha, to jest riječ Božju« (Ef 6,13-17).

U duhovnom boju, prema ovome, valja prvo misliti na obranu. Kršćanin se od napada Zloga brani istinom, jer đavao je otac laži. Svaka, i najmanja, laž otvara vrata njegovu djelovanju. Istina je protuotrov. Pravednost je ona kršćaninova svijest da ga je Krist opravdao i da ne treba biti u stalnom strahu hoće li se spasiti. Vjernik zna da je u duhovnom boju Krist na njegovoj strani. Evanđelje mira jest radosna vijest da je Krist već pobijedio svojom mukom, smrću i uskrsnućem. Tom je pobjedom vjericima darova pravi mir. Vjera je pravi štit od Zloga, jer kršćanin zna da se u svim nevoljama može osloniti na Boga koji je njegova utvrda, zaklon i stijena. To je Bog kojemu se može vjerovati, u kojega se može imati povjerenja. Nada o spasenju usmjerava vjernikov pogled prema budućnosti i pokazuje mu koji je smisao sadašnjih trpljenja i patnji. One svoj smisao mogu imati samo u perspektivi vječne radosti u Gospodinu.

Tek na kraju dolazi oružje, a to je Božja riječ koja je Duhom Božjim poslana. U Božjoj riječi vjernik nalazi smjernice za svoj život. Tragajući za tim smjernicama i ispunjavajući Božju volju, on se na pravi način upušta u duhovni boj. Tako će, kao što je rečeno i u Drugoj poslanici Timoteju, svaki kršćanin moći s pouzdanjem pogledati na svoj život i reći: »Dobar sam boj bio!«

10) TUMAČENJE BIBLIJSKOGA NAVODA IZ 10. KATEHEZE

Glas viče u pustinji: Pripravite put Gospodinu, poravnajte mu staze! Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne! Što je krivudavo, neka se izravna, a hrapavi putovi neka se izglate! I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje. (Lk 3,4-6)

Kad evanđelist govori o glasu koji viče u pustinji, stavlja u međusoban odnos nekoliko navoda iz proročkih tekstova Staroga zavjeta, a svi promatraju razdoblje kad je Božji izabrani narod bio u babilonskom progonstvu i otvaraju nadu njegova povratka u Obećanu zemlju. Pritom su pozvani da »priprave put Gospodinu«. To je put koji ide kroz pustinju. Doista, na putu povratka iz Mezopotamije trebalo je proći i kroz pustinju. Prorok pred očima ima Judejsku pustinju koja je stjenovita i sastavljena od visokih brda i dubokih usjeka. Da bi se Gospodin na čelu svoga naroda vratio u Judeju, potrebno je pripremiti pustinju.

Kad Ivan Krstitelj ostvaruje ta proroštva, poziva Židove na obraćenje. Oni u sebi, u svojim životima, trebaju ispuniti doline i sniziti brjegovе, te izravnati ono što je krivudavo i izglati ono što je hrapavo. Jasno je da pritom misli na različita životna zastranjenja. Obraćenje ne podrazumijeva samo priznanje vlastite grešnosti, nego i čvrstu odluku o promjeni života. U hebrejskom jeziku ne postoji riječ koja bi značila obraćenje, nego se koristi riječ koja znači *okrenuti se*. Čovjek koji se do sada udaljavao od Boga, mora se okrenuti za sto osamdeset stupnjeva i početi hodati prema Bogu. Potrebna je radikalna promjena života. To je pravo obraćenje.

Proroci koji govore o glasu koji viče u pustinji promatraju Boga koji se na čelu svečane procesije, u velikom slavlju, vraća. Čovjekovo obraćenje predstavlja upravo to: veliko slavlje. Vidljivo je to u Lukinu evanđelju kad Isus govori o izgubljenoj ovci, o izgubljenoj drahmi i o izgubljenom sinu. Kada je pronađena ovca ili drahma, i kad je nađen izgubljeni sin, nastalo je veliko veselje.

Po svome obraćenju, po odluci da se vrati Bogu, čovjek postiže da se Bog raduje. Nije li to lijepo? Nije li to veličanstveno? Pozvan si obradovati Boga. Vidjeti spasenje Božje, o čemu je riječ u evanđeoskom odlomku, znači vidjeti radost, onu vječnu radost Božje blizine, onaj vječni mir, onaj vječni počinak. To bi svakom kršćaninu, bez obzira na dob, svakoga dana trebalo biti na umu. Za tim bismo trebali težiti i naša bi svakodnevna molitva trebala biti: »Dođi, Gospodine Isuse!« To je izraz kršćanske želje da se dogodi konačna pobjeda i da se nađemo zajedno u vječnoj radosti. Obraćenje i pomirenje s Bogom koraci su na tom putu.

DODATAK B: SVJEDOČANSTVA UZ KATEHEZE

1) SVJEDOČANSTVO UZ 1. KATEHEZU

Rođena sam i odrasla, udala se i rodila djecu na tvrdoj hrvatskoj grudi, rodnoj zemlji koja je uvijek bila privlačna drugima pa su nas napadali i proganjali, oduzimali i ubijali tijekom vjekova, a pogotovo smo stradali u Domovinskom ratu. Bili smo prognani, ja sam se s djecom sklonila na sigurno, a suprug je branio grad. Kuću su nam srušili, ali smo, hvala Bogu, ostali živi.

Vratili smo se u porušen Slunj i krenuli ispočetka, sretni jer smo konačno dosanjali san o slobodnoj i nezavisnoj Hrvatskoj. Suprug i ja smo imali sreću i oboje smo radili, pomalo se bavili turizmom i mogli smo školovati djecu. Bogu hvala, svi su danas lijepo situirani i imaju svoje obitelji.

Kako to obično biva u životu kada se neke stvari poslože i kada smo mogli malo predahnuti, suprug se razbolio i ubrzo preselio u vječnost. Nastavila sam živjeti za i uz obitelj, a pogotovo unuke koji rado dođu k baki na ljetne praznike. Imala sam vremena i svaki sam dan mogla ići na svetu misu, moliti krunicu. Kroz Molitveni vijenac dobila sam veliku obitelj čiji članovi diljem Hrvatske za mene mole, poste i prikazuju moje nakane u svetim misama. Isto činim i ja za njih.

Lice mi je izabrano od napornoga života, svaka bora ima svoju priču i na svaku sam ponosna. Ipak se volim urediti, staviti malo šminke i lijepo se odjenuti, pogotovo kad idem u Crkvu i na hodočašća s umirovljenicima. Mislim da to govori i o mojem duševnom i duhovnom stanju, to jest da *držim do sebe*.

Nastojim i u svojim poznim godinama kao udovica svjedočiti da je Bog radost. Želim da oni s kojima se susrećem osjete tu radost i zadovoljstvo koje nosim u srcu!

Manda, 73 godine

2) SVJEDOČANSTVO UZ 2. KATEHEZU

Moja supruga i ja proslavili smo 55 godina zajedničkog života, ali zapravo nismo slavili jer smo cijeli život naučili živjeti skromno. Zahvalili smo dragom Bogu na svim godinama koje nam je dao, na križevima i radostima koje su nas pratile kroz život, a najviše smo mu zahvalni što je ujedinio dvije srodne duše u jedno veliko bračno srce.

Odrasli smo u malom zagorskom selu i poznavali smo se od djetinjstva. Potkraj pedesetih godina prošloga stoljeće, kao većina siromašne zagorske djece, krenuli smo *trbuhom za kruhom* u Zagreb. Ja sam imao zanat, a moja supruga je cijeli život radila kao čistačica.

Bili smo jako siromašni. Prije posla dijelili bismo jednu *žemljicu*¹³ na pola. Bili smo više gladni nego siti, ali smo marljivo radili. Uz podstanarstvo uspjeli smo kupiti zemljište i počeli smo graditi kuću.

Radili smo na potomstvu, ali nikako nismo mogli dobiti dijete! To se kao oblak nadvilo nad naš dom, ali nismo se dali obeshrabriti. Supruga je obilazila doktore, obavljala bolne pretrage, ali bez uspjeha. Sagradili smo lijepu kuću, ali je u njoj nedostajao dječji smijeh. Nakon dugih razgovora i promišljanja odlučili smo se na posvojenje. Dali smo dom jednoj maloj, živahnoj djevojčici, i od tada je naša sreća bila velika do neba. Odgajali smo ju, školovali i doživjeli da se uda, te danas uživamo s unukom.

Malo je reći da sam Bogu zahvalan na svojoj ženi, kćeri, zetu i unuku, jer život je jako brzo prošao, a mi smo tako puno u tom kratkom vremenu učinili dobroga.

Volim promatrati suprugu kako njeguje ruže, kako s njima razgovara, jer je svaki njezin pokret predvidiv. Zapravo, njezina je ženska ruka tako negovala mene i brinula o našoj obitelji, pa stoga mogu pod stare dane uživati u jesenskim bojama.

Josip, 79 godina

¹³ žemlja – reg. vrsta uzduž zarezanog peciva

3) SVJEDOČANSTVO UZ 3. KATEHEZU

Redovnica sam i pripadam redu sestara karmelićanki Božanskoga Srca Isusova. Punih 38 godina živim i radim s djecom i mladima u vrtiću i u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Kada sagledavam svoj dosadašnji život, mogu u fazama pratiti osobni odnos spram djece i mladih, vidjeti ostvarene plodove, kao i na koji način su oni oblikovali moj život i duhovnost. Mlada osoba često ima osjećaj da sve zna i misli da će svojom ljubavlju, naporima i zalaganjem postići uspjeh u odgoju. Ta silna želja da se uspije usaditi u njih ono najbitnije iscrpljuje, pa se katkad pribjegava pogriješnim postupcima i metodama. Mladi ljudi nemaju vremena za čekanje, žele sve brzo, odmah i sada. Takva sam i ja bila.

Isto tako, često sam osjećala nedostatak vjere u Boga i povjerenja da je On istinski odgojitelj i da On brine o svakom čovjeku, da naša djeca nisu naša, nego njegova. S vremenom došla sam do zaključka da je moje sijati, a Bog daje sjemenu da raste i donosi plod. Što sam ih više donosila pred Isusa u molitvi, to sam više odgovora dobila kako ih voditi. Dopustila sam da ih Isus odgaja po mojoj ljubavi i nadasve strpljivosti. Shvatila sam da prije svega treba biti prisutan. Treba biti s njima i uz njih na zanimljiv, nenametljiv način. Sve je više djece prepušteno samima sebi i teško im je kvalitetno ispuniti samoću. Danas se zapravo ne uči niti ne odgaja za život u samoći. Potrebno je truditi se, uočavati i uvažavati njihove potrebe i želje, kako bi ih se potom mudro kanaliziralo i usmjeravalo.

Životno iskustvo koje sam stekla s godinama i mogućnost da mogu biti kvalitetnije uz djecu i mlade daje mi osjećaj mira i sigurnosti da će sve biti dobro. Njihove česte posjete domu nakon što ga napuste ukazuju da su se dobro osjećali i da cijene odgoj koji su primili. Važna je otvorenost i spremnost da se i u ovim poodmaklim godinama znamo založiti za dobro drugih, da se ne mjeri količina davanja, nego da se gleda na kvalitetu onoga što se daje. Mladi to prepoznaju i s ljubavlju prihvaćaju. Ako katkad negoduju, nije to zbog nas nego zbog zahtjevnosti koja se traži od njih i nespremnosti da se suoče sa svojom naravi. Treba paziti da to ne bude moraliziranje nego ljubavlju obojen dar koji ide od srca srcu. Tu se događa uzajamnost davanja i primanja. Stav poniznosti puno puta mi je pomogao i kod mladih otvorio dušu. Vjerojatno je tome pridonijelo i to što se ne bojim priznati svoje pogreške i ne libim se moliti ih za oprost. Nije mi problem potvrditi da su u mnogim stvarima bolji od mene i tražiti da me pouče u onome što vidim da znaju.

U trenutcima umora i klonulosti, a koji su u ovim godinama češći negoli prije, upravo mi boravak s njima vraća radost i razigranost. Svaki put kada bih se umorna od obveza zaželjela povući u svoju sobu, ali nisam nego sam prihvatila trenutačnu ponudu djece i mladih, doživjela bih čudesnu snagu koja mi je vraćala životni polet. Život s njima čini duh mladim i to smatram najboljim lijekom protiv osjećaja starosti.

Uz to, valja spomenuti koliko je djeci i mladima važan fizički kontakt, a iz osobnog iskustva dobro znam koliko je to još važnije djeci i mladima u domu. Istina, manje dijete lakše je uzeti u krilo, zagrliti ga i dopustiti mu da ostane tu koliko mu treba. S druge strane prevladava mišljenje da stariju djecu ne treba grliti i da njima to smeta. No i oni trebaju našu blizinu i njima treba zagrljaj koji im daje osjećaj ljubljenosti. Trebamo imati vremena za to. Katkad umjesto riječi prijekora veći učinak ima fizički dodir, zagrljaj.

Više puta sam se osvjedočila koliko je zagrljaj važan i mladom čovjeku. U mojim godinama to je već onaj zagrljaj između starih i mladih na koji nas poziva papa Franjo. Prije su me djeca u domu doživljavala poput majke, ali čini se da sve više prelazim u uloge bake. I ne bunim se, jer i bakin zagrljaj treba biti topao i pun ljubavi.

Na kraju želim još istaknuti da sve kreće iz obitelji. Zahvalna sam svojim roditeljima što su mi omogućili da živim s djedom i bakom u zajedničkom kućanstvu. U obitelji sam naučila kako se ophodi sa starijima i koliko su oni bitni u životu. Oni su s puno strpljivosti davali važne upute o životu, žrtvovali se za nas i bdjeli da ne skrenemo krivo. Oni su bili tu ako nije bilo roditelja. Pratila sam odnos oca i majke spram njih. Poštovanje, unatoč nekim trenutcima neslaganjima, davalo mi je osjećaj da se sa starijima treba ophoditi s puno poštovanja. Sve više shvaćam koliko su današnja djeca zakinuta ako nemaju redovit kontakt sa svojim bakama i djedovima, a da ne spominjem koliko je time zakinuto i društvu jer se tako gubi uvažavanje i poštivanje spram starijih osoba.

U svojem radu često se vraćam na to što sam primila u djetinjstvu i vidim da ima uspjeha. Jedna mlada majka s troje djece kazala mi je da je zahvalna što je bila u domu i tu naučila kako treba odgajati djecu. Pokušava svoju djecu odgajati onako kako smo mi sestre nju odgajale, i kaže da ima uspjeha. Jedan mladić mi je rekao da će se on u svojoj obitelji aktivno uključiti u odgoj djece, jer je u domu naučio koje su metode najbolje da se odgoji zdrava i karakterna osobnost.

Svako doba života, pa tako i doba starosti, možemo predano živjeti i biti korisni onima koje nam je Bog darovao da živimo s njima i za njih. S puno ljubavi i poniznosti prihvatimo izazov i ne dopustimo da nas išta odjeli od ljubavi spram Boga i bližnjih.

s. Katarina, 62 godine

4) SVJEDOČANSTVO UZ 4. KATEHEZU

Mi koji smo zašli u pozne godine često se osjećamo beskorisni i suvišni. Djeca su se osamostalila i otišla. Nitko ne dolazi. Cijeli dan osluškujemo zvoni li možda telefon koji, kao da je u kvaru, ne zvoni danima. Sažalijevamo sami sebe, padamo u depresiju i ne znamo kako izaći iz toga začarana kruga. Iskusila sam to i sama, posebice sada u starosti, ali i ranije u mlađim danima. Razmišljajući o tome kako da se izvučem iz te letargije, bezvoljnosti i osjećaja beskorisnosti, shvatila sam da moram prestati razmišljati o sebi i sažalijevati se, te da trebam izaći iz sebe i svoje misli i snage usmjeriti na druge. I moram priznati da mi je to bilo Bogom dano spasonosno nadahnuće. Nije bilo dana kada sam prolazila gradom ili bila u trgovini susrećući i nepoznate ljude, a da im se nisam nasmiješila, uputila kakvo pitanje i ponudila pomoć... Kadgod bih nešto dobila, kakav dar, prva misao koja mi se nametnula bilo je pitanje kome ću to dati... To mi je promijenilo život davši mi novu radost življenja i u starosti.

Izdvojila bih jednu zgodu koja me je još više potaknula da uvijek budem na usluzi drugima. Sišla sam s tramvaja na Trgu bana Josipa Jelačića i žurila prema Hrvatskom glazbenom zavodu na koncert. I tek što sam sišla, približila mi se postarija gospođa, loše odjevena, ali nasmijana. Predstavila mi se kao beskućnica i pitala me bili joj u obližnjoj maloj trgovini kupila nešto za jelo. Kolikogod mi se žurilo, pristala sam. U trgovini sam joj rekla neka si uzme što želi. Mislila sam da će ona to zaista iskoristiti, ali je htjela samo kefir od pola litre i jednu mineralnu vodu. Rekla sam joj da uzme peciva. »Ne, ne, samo ću to!« odvrtila je. »Zašto baš gazirano piće, to baš i nije tako zdravo, uzmite mlijeko«, inzistirala sam. Ona je odbila rekavši da joj je danas rođendan i da želi baš gazirano. Kad smo došle do blagajne, na kojoj uvijek ima nekih slatkiša, pitala me je: »A što je to?« pokazujući na zamotanu čokoladicu. Odgovorila sam joj da je to čokoladica i neka je uzme ako želi. I uzela je. Kad smo izašle van ispričala mi je da je i ona nekad bila dama uvijek *zrihtana*¹⁴, ali eto, ostala je bez svega i sad je beskućnica. Rekla sam joj s puno poštovanja: »Gospođo, vi ste i sada dama bez obzira što više niste *zrihtani*. Vi ste dama u svom dobrom i skromnom srcu.« Nasmijala se, zahvalila mi i otišla. A ja sam zapravo njoj trebala zahvaliti. Sjetila sam se da sam baš toga dana u evanđelju pročitala Isusove riječi: »Što god ste učinili jednom od ove moje najmanje braće, meni ste učinili...«

Iz osobnog života mogu posvjedočiti da će nam život biti puno radosniji i smisleniji ako umjesto razmišljanja o svojoj beskorisnoj starosti, počnemo aktivno živjeti za druge, ugađajući im, pomažući im na razne načine prema svojim mogućnostima. I to je ujedno izvrsna *terapija* za mnoge naše staračke boljke. Mnogi ljudi vape za utjehom, društvom, osmijehom, telefonskim pozivom, lijepom riječju i za osobom koja će ih slušati, a ne samo kritizirati ili dijeliti savjete. Tako ćemo pomoći i drugima i sebi. No nikako iz toga služenja drugima ne smijemo izostaviti svoje najbliže, koji nas isto trebaju.

Zdenka, 77 godina

¹⁴ *zrihtana* – reg. sređena

5) SVJEDOČANSTVO UZ 5. KATEHEZU

Odrasla sam u obitelji u kojoj se puno radilo i u znoju lica svoga skrbilo za obitelj. Nije se previše govorilo o teškom životu, jer smo svi koji smo pošteno živjeli u vrijeme socijalizma živjeli teško. Udala sam se u obitelj u kojoj se također puno radilo, podizali smo djecu i veselili se promjenama koje su se dogodile ranih devedesetih. Sa slobodnom Hrvatskom započele su i promjene u našoj Crkvi. Ja sam se jako veselila karizmatičkim pokretima koji su nas vjernike, koji nismo imali iskustva susreta sa živim Bogom, jako privlačili. Slušala sam o Isusu i Mariji na drukčiji način. Bog mi je postajao bliži i osobniji, i to je mijenjalo ne samo moju dušu nego i moje raspoloženje, pa i crte moga lica.

Znati da je Bog milosrdan i da me voli, u meni je budilo toliku radost da sam se usprkos teškom životu počela veseliti i smijati. Odlazila sam na hodočašća i organizirala ih. Poticala sam i privlačila druge ljude da mi se pridruže u molitvi i raznim pobožnostima za koje prije nisam previše marila. Odlazila sam na duhovne obnove i kao starija žena učila i upijala sve poticaje Duha Svetoga. To me je hrabrilo i donosilo mi poseban mir. Uvijek sam voljela pjevati, a sada sam sa svojim susjedama i prijateljicama mogla uživati u starim marijanskim pjesmama koje nam svima liječe dušu.

Osjetila sam da se ljudi vole družiti sa mnom i to me je ispunjavalo. Srećom moja obitelj, iako nije živjele svoju vjeru tako duboko, nije mi branila. Osim što sam ostala udovica, u mojoj obitelji dogodilo se još puno teških situacija. Epidemija rastave obitelji, braka, koja je zahvatila našu domovinu, nije zaobišla našu kuću. Sin i snaha su se rastali i djeca su ostala s ocem, što mi se u prvom trenutku činilo kao blagoslov. Bilo je doista tako bolje za djecu, ali gotovo preko noći sam postala domaćica, kuharica, učiteljica i odgajateljica ranjene obitelji svojega sina, koji je razočaran i nesretan i sâm bio u potrebi. Sjetila sam se jedne duhovne obnove na kojoj smo mi, djedovi i bake, bili pozvani biti »popravljači pukotina« u našim obiteljima. Osjetila sam da me Bog poziva da pomognem sinu duhovno i materijalno, kako bi on svoju djecu mogao izvesti na pravi put. Sjetila sam se da je Gospodin rekao kako se svetost mjeri malim djelima napravljenim iz velike ljubavi. Uz Gospodinovu pomoć nisam se bojala. Hvala Bogu, dao mi je dobro zdravlje, ljubavi i strpljenja da mogu svojim unucima prenijeti živu vjeru u našega Gospodina. Molim s njima i za njih, vodim ih na misu i župna hodočašća. Nije mi lako, ali znam da to Gospodin od mene očekuje.

Usprkos svemu tome, trudim se oko blagosti svojega srca i lica. Iako je ono sada naborano i uokvireno sijedom kosom, ne skrivam ga nego ga puštam da govori o meni. Znam da samo u blagosti i ljubavi mogu do kraja ispuniti svoje poslanje na ovoj zemlji nasljeđujući Isusa koji je blaga i ponizna srca.

Marija, 67 godina

6) SVJEDOČANSTVO UZ 6. KATEHEZU

Kada u ovim zrelim godinama svoga života promišljam o svome poslanju onda moram reći da sam cijeli život bila moliteljica i Isusova prijateljica, veći dio sam bila supruga i majka trojice sinova, a zadnjih nekoliko godina sam i sretna baka.

Kao djevojčica rado sam molila, osjetila bi milinu u srcu kada sam sa starim bakama na svibanjskim i listopadskim pobožnostima nizala zrnce krunice. Molili smo i u obitelji. Živjeli smo u komunizmu, a naši su stari ljudi znali da se samo molitvom možemo sačuvati od tog bezbožnog političkog sustava. Molitva je disanje duše i zato smo preživjeli i nadživjeli sve nedaće koje su snašle naš narod. Pogotovo je to bilo istaknuto u Domovinskom ratu kad smo s krunicom u ruci molili za naše branitelje i slobodu naše Hrvatske.

Potrebno je moliti i sklapati ruke pred Gospodinom, jer borba za dobro i pobjedu Kristovih načela u našem narodu ne prestaje. Moliti za obraćenje grešnika, za prestanak bogohulne psovke koja uništava naš narod, za duhovnu i moralnu obnovu našeg društva i domovine i da se po Božjem milosrđu zaustavi iseljavanje mladih obitelji iz naše zemlje.

Trudim se svaki dan prije svete mise predvoditi krunicu i uvijek mi se netko pridruži. Tako sam postala bliska mnogim ljudima, ali nekome to zna i zasmetati. Jednom mi je pristupio stariji muškarac i upitao me: »Branka kako vam nije dosadno moliti. Čemu molite kad su ljudi sve zločestiji, sve se više krade i laže, a mladi još ni ne pojedju kolače od svadbe, a veće se rastaju.« Ja sam mu na to odgovorila: »A kako bi tek bilo da ne molimo?!«

Moje svjedočanstvo uslišane molitve upravo je vezano za obitelj i iseljavanje. Moj najstariji sin živi u Americi i dugo sam molila da nađe ženu svojih snova... I, Gospodin mu je poslao hrvatsku djevojku s kojom ima divan brak i prekrasne dvoje djece. Često odlazim tamo sa suprugom da im pomognemo oko djece. Ne znam je li radost veća kada smo mi tamo ili kada oni dođu kod nas? Moje molitve i postove Gospodin je uslišao na najljepši način. Sada još više molim i zahvaljujem Isusu, Mariji i svetom Josipu jer tko se njima potpuno preda, milost će doći u pravi trenutak i to još ljepše i bolje nego što smo mi to molili i željeli. Hvala Presvetom Trojstvu i hvala Svetoj obitelji!

Branka, 71 godina

7) SVJEDOČANSTVO UZ 7. KATEHEZU

Radeći na terenu uvijek sam se susretao s gostoljubivim ljudima koji su me pitali: »Što ćete popiti«. Gotovo ih nije bilo moguće odbiti. Nutkali su me govoreći: »Pa kako baš kod nas nećete ništa, a imamo svoju domaću šljivovicu, a i vino mi je ove godine baš prva klasa...« I tako sam, malo po malo, postao ovisnik o alkoholu. To mi je obilježilo velik dio života. Slupao sam nekoliko automobila, pao u dugove, slomio noge, ruke, kukove...

Patili su svi moji dragi oko mene, a i ja sam patio, možda i najviše. Mrzio sam se i gadio samom sebi. Bez obzira na akademsku diplomu, mislio sam da ne vrijedim ništa. Nigdje nisam vidio izlaz i uvijek sam ponovno upadao u zamke ovisnosti. Djeca su me se sramila i izbjegavala nakon što su vidjela da njihove riječi ne dopiru do mene. Znao sam da nisam dobar ni muž ni otac, i da nisam ispunio njihova očekivanja. Bila je to velika patnja i beznađe za mene i cijelu obitelj.

Djeca, sin i kći, gradila su svoj život u gradu poprilično udaljenom od nas. Supruga je redovito s njima kontaktirala, barem jedan ili dva puta na tjedan. I oni su redovito zvali, pa tako i te nedjelje navečer uoči tragedije koja će nas snaći. Sin se pohvalio majci da je dobio promaknuće na poslu i dugo su razgovarali o njegovim daljnjim planovima. Sve je bilo dobro, gotovo idilično.

A onda me u ponedjeljak ujutro nazvala kći, jer se nije usudila mami javiti strašnu vijest da joj je brat, naš sin, to jutro pronađen mrtav u svome stanu. Kasnije se pokazalo da je umro od zastoja srca. Nikad nije bio bolestan. Okretan i brz, svima na usluzi, bio je omiljen još na fakultetu, a i poslije na poslu. Skamenio sam se i odjednom mi je proradio razum. Počeo sam prvi put misliti na druge, prvenstveno sada na svoju ženu kojoj je trebalo prenijeti tu strašnu vijest. Kako to reći majci koja je bila vrlo bliska sa sinom, a da se i ona ne sruši...

Nisam ni pomislio na alkohol. Bio sam toliko priseban i odlučan da preuzmem odgovornost koju je od mene tražila tragična situacija. Bez riječi sam otišao u ambulantu i vratio se s doktoricom. Žena me je začuđeno gledala i pitala me jesam li bolestan. Kad je čula vijest, odmah je priskočila doktorica s injekcijom za smirenje, a ženina prva reakcija bila je: »Ne, ne, ne trebam injekciju, ja ću to preživjeti u vjeri.« Ipak je dobila injekciju.

Na sprovodu sam razmišljao hoće li mi sin ikada oprostiti što sam tako protratio velik dio svojega života. I toga trenutka sam znao da nikada više neću popiti ni kap alkohola. To će biti vraćanje duga prerano preminulomu sinu. Prihvatio sam liječenje i uspio se izvući iz pakla alkohola. Najviše mi je pomogla pomisao na mojega sina za kojeg vjerujem da me prati s neba, da mi je oprostio i da je sada ponosan na svojega oca.

Ta tragedija i patnja darovale su mi nov život i približile me Kristu. Putem svojega križa mogao sam razumjeti Kristov križ i njegovu žrtvu. Budući da sam zbog ovisnosti o alkoholu mislio samo na sebe i svoju ugodu, tada sam prvi put u životu osjetio što znači učiniti nešto za drugoga. Iskustvom boli i patnje zbog gubitka sina, Isusova patnja i smrt dali su nov smisao i mojoj patnji i trpljenju. Često se pitam moraju li djeca katkad i umrijeti da bi roditelji došli k pameti?

8) SVJEDOČANSTVO UZ 8. KATEHEZU

Proživio sam običan, neprimjetan život, ukalupljen prema mjerilima susjeda i rodbine sve do svoje 65. godine. Oženio sam se rano, lijepo slagao sa ženom, dobili smo dva sina i bili smo s time zadovoljni. Težili smo nešto priskrbiti, održavali smo obiteljske i rodbinske veze da bismo svima udovoljili. Danas kada gledam na sve drugim očima, zapravo smo živjeli za druge i od drugih. Ispraznost nad ispraznostima, kompromisi i neminovne prilagodbe tuđim mišljenjima. Nismo tada još susreli živoga Krista i naša je vjera bila tradicionalna. Kitili smo bor i bojali pisanice. Kao svi dobri Hrvati i rodoljubi išli smo jednom na godinu na hodočašće i dalje živjeli uobičajenu svagdašnjicu.

Naš se je život promijenio kad je supruga s prijateljicama otišla u Međugorje. Prvi put išla je pomalo radoznalo, ali potom su njezini odlasci postali sve češći, a promjene na njoj sve vidljivije. Radost koju bi donijela sa sobom svaki put kada bi otišla Kraljici mira polako je slamala moju nezainteresiranost, pa me je nagovorila da joj se pridružim na jednom od hodočašća.

Nešto se veliko pokrenulo u meni, zahvatila me sreća i milina koja se ne može opisati. Nikada nisam tako žarko molio i pjevao. Nikad se nisam u svoje mjesto vratio tako poletan i spreman svjedočiti o susretu sa živim Bogom, koji mi je Marija posredovala.

Ali uslijedio je hladan tuš! Doživio sam podsmijeh rođaka koji su na Međugorje gledali s velikom rezervom. A kad sam im rekao da svaki dan molim sa ženom krunicu i idem na svetu misu, rekli su mi da nisam normalan.

Osjetili smo supruga i ja da se trebamo aktivno uključiti u župnu zajednicu. Pokušali smo u crkvenom zboru i molitvenim pokretima, ali opet nam je zapreka bila podsmijeh i čuđenje onih nama još uvijek važnih ljudi kojima je bilo neprimjereno da muškarac javno svjedoči svoju vjeru.

Kako sam bio tek na putu obraćenja, zapleo sam se u zamku opravdavanja i tumačio sam im kako živim svaki dan sa živim Bogom i tražio sam od njih da se i oni obrate i promjene. Tu sam pogriješio, jer samo Bog može čovjeka pozvati i dotaknuti mu srce. Zbog toga su nam stradali neki prijateljski i rodbinski odnosi. Bog nas je hodočašćima i pobožnostima približio novim, Božjim duhom napunjenim ljudima, koji su nas razumjeli i s kojima nam je lijepo.

Ne mislim da sam »dohvatio« sveto ili da živim kao što su živjeli sveci. Nisam još izabrao sveca kojega bih rado nasljedovao i hodao njegovim stopama. Osjećam da je moj put jedinstven i pokušavam ga osmisliti uzdajući se u Božje vodstvo. Siguran sam da će mi na tom putu pomagati Majka Marija, najsvetija od svih svetih, jer bez nje bih se stalno gubio. Uvjeren sam da se moj put svetosti ostvaruje u svakodnevnim, običnim stvarima koje činim za svoju ženu, djecu i unuke, ali uvijek iznova osjećam potrebu učiniti više, zahvatiti više onih duša koje lutaju i nemaju mira.

Ne znam koliko mi je dana, tjedana i mjeseci još ostalo do susreta s dragim Bogom. Znam samo da ću se truditi i odvažno skupljati blago za vječnost.

Zvonimir, 70 godina

9) SVJEDOČANSTVO UZ 9. KATEHEZU

Već četiri godine bolujem od raka i puno se ljudi čudi što sam još živ. Žilav sam ja i ne predajem se samo tako, jer sam kroz život naučio boriti se za sebe i svoju obitelj. Oženio sam se mlad, živjeli smo zajedno s mojim roditeljima i dobili dva krasna sina. Bavili smo se poljoprivredom, pošteno i mukotrpno, kako je živio naš naraštaj tih ranih osamdesetih godina prošloga stoljeća. Gradili smo kuću, malo po malo, koliko se moglo, i školovali djecu. Hvala Bogu, sinovi su se oženili, došli su unuci i činilo mi se da smo zaplovili prema mirnoj luci.

Kada roditelji sve omoguće djeci, sve rade umjesto njih misleći da je to za njihovo dobro, zapravo im ne daju priliku da se sami pomuče, da sami osjete težinu života. A onda vjerojatno iz dosade i obijesti preokrenu život naglavačke i upropaste sve oko sebe. To se dogodilo našem mlađem sinu! Kada smo mu pomogli sagraditi kuću, sve posložiti oko njegove obitelji, on je jednostavno pokupio stvari, našao drugu ženu i odselio se u nekakvu stračaru.

Stariji sin živi s nama. U zrelim godinama, na dobrom radnom mjestu uz dobru plaću više je bio uz čašu i dobro jelo negoli u vlastitoj kući, dok jednoga dana nije Bog rekao: »Dosta!« Doživio je teški moždani udar, ne govori, ne hoda, liječnici ga uče ponovno pisati...

Prošao sam 20 kemoterapija, isto toliko zračenja, i sada se nalazim, vele doktori, u terminalnoj fazi bolesti. Znam da mi nije ostalo još puno života, ali molim Boga da ne odem dok se moj sin ne vrati iz bolnice. Moram ga dočekati, toliko mu toga hoću reći! O križu koji nosim i kako hodam od postaje do postaje. Sve sam slabiji i sve više padam. Više ne mogu obaviti ni osnovne higijenske potrebe, ali još dišem. Moja žena kao dobra Veronika njeguje me i čuva moju intimu. Postoje toliki »Šimuni Cirenci« koji mi pomažu i toliki koji plaću nad sudbinom naše obitelji. Govore: »Gledaj, otac na smrtnoj postelji, a sin koji bi mu trebao biti pomoć, nepokretan kao biljaka. Kako ih je Bog kaznio!«

Ja ne mislim da Bog ikoga kažnjava, nego poštujući našu slobodu dopušta da sami sebi napravimo zlo. Zato nam je i dao slobodnu volju. Da sam to znao tako duboko i istinito dok sam bio mlad, sigurno bi sinove drukčije odgajao.

Veseli me jedino kada vidim kako se unuci spretno i radosno prihvaćaju svakog posla, a njega na selu, hvala Bogu, ima svake vrste. Moraju jer nema tko! Otac im je nepokretan, a djed na odlasku...

Ali borim se i borit ću se do kraja. Zahvalan sam Bogu na svakom danu, zahvalan što sam doživio ove godine, dočekao unuke, a kad imam jake bolove i trpim jaku slabost u cijelome tijelu, podsjećam se da sam tada bliže Bogu. Onda ga molim, tiho mu šapnem: »Čuvaj moje unuke... i daj da još jednom vidim sina.«

Ivan, 74 godine¹⁵

¹⁵ Preminuo 3. kolovoza 2020. godine.

10) SVJEDOČANSTVO UZ 10. KATEHEZU

Život mojih djeda i bake i sad mi je prisutan u sjećanju kao i onih davnih godina kad sam kod njih odrastala. Kad smo išli u grad, baka je zahtijevala da sve u kući bude uredno: nije smjelo biti neopranog posuđa, kreveti su morali biti pospremljeni, pod pometen, stolnjak na stolu. Djed se više puta bunio: »Hajde, idemo! Napraviti ćeš to kad se vratimo...« Sve dok mu jednog dana baka nije rekla: »A ako se ne vratimo? Jesi li siguran da ćemo se vratiti??«

Sada kada sam i ja u godinama, sve sam svjesnija tih bakinih riječi. Doći će dan kad ćemo svi otići i nećemo se vratiti i nećemo više imati vremena da »pospreмимо« svoju zemaljsku kuću. Moja baka je to dobro znala i na vrijeme je počela veliko pospremanje. Kad je već bilo potpuno izvjesno da se nijedan od njihove trojice sinova neće vratiti kući nakon Drugoga svjetskog rata, prvo su počeli sređivati njihove stvari. To je bio najbolnji dio pospremanja, ali nisu htjeli da bilo tko drugi dira njihove uspomene i svetinje. Podijelili su knjige, enciklopedije, koji preostali medicinski instrument, odijela, spalili pisma, sve... Jedino sam ipak nekim čudom uspjela sačuvati posljednje pismo jednog od sinova. »Dragi roditelji, kod kuće sam zaboravio crnu kravatu pa mi ju sačuvajte, doći ću po nju... Neka mi gosp. A. kupi cigarete, kolikogod može. Držite ih na hladnom pa ću doći po njih...« U tom se pismu osjeća neka uobičajenost života koji kao da nikada neće stati; neka nada u susret i povratak, ali ona je sve više blijedjela i konačno posve nestala. Stvarnost je bila sasvim drukčija.

Budući da su moji djed i baka imali još dvije kćeri, pet godina prije djedove smrti napisali su oporuku i ovjerili je kod bilježnika. Kćeri, koje su bile upoznate sa sadržajem oporuke, potpisale su da je nikada neće osporavati niti se sporiti oko vrijednosti dijela kojeg su naslijedili. Djed je ubrzo umro. Mi smo znali da je umro više od žalosti i životnih nepravdi negoli od bolesti ili starosti. Kažu ljudi, prepuklo mu je srce. Njemu je srce pucalo svakog Božića kad je u kuću unosio jelku koju smo mi kitili, a on je plakao. Gledala sam to kao dijete i nisam ništa razumjela. Tek kasnije sam shvatila da je tada najviše osjećao gubitak svojih sinova. I nikada, baš nikada se nije žalio niti pričao o tome. Svoju tugu odnio je sa sobom u grob s nadom u ponovni susret s voljenima.

Baka je nastavila pospremati. Sve vrijednije je podijelila, a ostalo spalila. Ostavila si je samo dugu svilenu crnu haljinu za pogreb. Doktori koji su joj dolazili, oni mlađi, nisu prelazili prag sobe nego su samo izdaleka s njom razgovarali. Znali su da nisu oni ti koji joj mogu pomoći. Jedino je svećenik ušao u sobu, upalio svjetlo, ispovjedio je i podijelio joj bolesničko pomazanje. Umrkla je smireno znajući da je sve napravila što je mislila da treba napraviti u ovozemaljskom životu. Na odru je izgledala lijepa kao mladenka... Otišla je u život koji nema ni starosti, ni boli, ni suza, ni rastanaka.

Gledajući život svojih predaka očima djeteta, razumjela sam da red, rad i disciplina mogu pokrenuti i najteže životne situacije. Ali danas u svojoj poodmakloj životnoj dobi znam da to ne može dati smisao. Svi naši križevi, rane i trpljenja imaju smisla samo ako ih predamo Gospodinu. Preci su otišli u nov život s Gospodinom, a moj odlazak tek predstoji. Nastojim spakirati svoje kofere za vječnost i biti spremna, pomirena s Bogom i ljudima da se možemo zajedno radovati u vječnosti.

Ljerka, 70 godina

ZAHVALE

Osim članovima radne skupine koji su najviše pridonijeli nastajanju ovoga katehetskog materijala, riječi zahvale valja uputiti mons. Mati Uziniću, predsjedniku Vijeća HBK za život i obitelj, na sadržajnom predgovoru, kao i ostalim članovima Vijeća HBK za život i obitelj koji su ga svojim osvrtima i prijedlozima oplemenili.

Zahvalnost dugujemo i recenzentima prof. dr. sc. Ivici Ragužu i prof. dr. sc. Ani Štambuk koji su na konstruktivan način komentirali katehetski materijal predlažući poboljšanja.

Osobita zahvalnost ide g. Mati Krajini, direktoru nakladničke kuće *Treći dan* iz Hrvatskog Leskovca, koji je odobrio korištenje i prilagođavanje izabраниh tekstova iz knjige *Sunce već zalazi. Duhovni priručnik za starije osobe*, objavljene 2019. godine.

Naposljetku, valja spomenuti kako su vrijedan doprinos oko izbora filmova dali doc. dr. sc. Irena Sever Globan i filmski kritičar g. Tomislav Čegir.